

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь
Вучэбна-метадычнае аб'яднанне па гуманітарнай адукацыі

ЗАТВЕРДЖАЮ

Першы намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь

Жук
29.12.2012

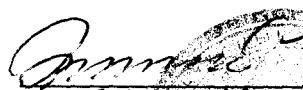
Рэгістрацыйны № 77-Д.265 /тып.

КУЛЬТУРА КРАЇНЫ ВЫВУЧАЕМАЙ МОВЫ
(балгарская, польская, сербская, славацкая,
украінская, чэшская)

Тыпавая вучэбная праграма
для устаноў вышэйшай адукацыі
па спецыяльнасці
1-21 05 04 «Славянская філалогія»

УЗГОДНЕНА

Старшыня Вучэбна-метадычнага
аб'яднання па гуманітарнай адукацыі

У. Л. Ключня
14.03.2012

УЗГОДНЕНА

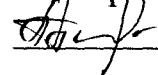
Начальнік Упраўлення вышэйшай і
сярэдняй спецыяльнай адукацыі
Міністэрства адукацыі
Рэспублікі Беларусь

С. І. Раманюк
29.12.2012

Прарэктар па вучэбнай і
выхаваўчай рабоце Дзяржаўнай
установы адукацыі «Рэспубліканскі
інстытут вышэйшай школы»

В. І. Шупляк
31.10.2012

Эксперт-нормакантралёр

І. А. Харукова
31.10.2012

Мінск 2012

УДК
ББК

СКЛАДАЛЬНІКІ:

А. У. Вострыкава – дацэнт кафедры славянскіх літаратур філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;
Э. Ю. Дзюкава – старшы выкладчык кафедры славянскіх літаратур філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук.

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

кафедра рускай і замежнай літаратуры ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка»;
загадчык аддзела гісторыі і тэорыі літаратуры Дзяржаўнай навуковай установы «Інстытут мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі», доктар філалагічных навук **М. П. Тычына**

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ Ё ЯКАСЦІ ТЫПАВОЙ:

кафедрай славянскіх літаратур філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, пратакол № 5 ад 10 лютага 2012 г.;

навукова-метадычным саветам Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, пратакол № 4 ад 30. 03. 2012 г.;

навукова-метадычным саветам па філалагічных спецыяльнасцях Вучэбна-метадычнага аб'яднання па гуманітарнай адукацыі, пратакол № 4 ад 14 сакавіка 2012 г.

УЗГОДНЕНА:

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Рэспубліканскі інстытут вышэйшай школы»;
Упраўленне вышэйшай і сярэдняй адукацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Культура краіны вывучаемай мовы: тыпавая вучэбная праграма для ўстаноў вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці 1-21 05 04 «Славянская філалогія» / склад. А. У. Вострыкава, Э. Ю. Дзюкава. – Мінск: БДУ, 2012. – 53 с.

УДК
ББК

© БДУ 2012

УДК
ББК

© БДУ 2012

ЗМЕСТ

1.	Тлумачальная запіска	3
2.	Прыкладны вучэбна-тэматычны план.....	6
3.	Змест вучэбнай дысцыпліны.....	7
4.	Інфармацыйна-метадычная частка.....	41

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Дысцыпліна «Культура краіны вывучаемай мовы (балгарская, польская, сербская, славацкая, украінская, чэшская)» прадугледжана адукацыйным стандартам і тыпавым вучэбным планам падрыхтоўкі студэнтаў па спецыяльнасці 1 – 21 05 04 «Славянская філалогія». Праграма разлічана не толькі на студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі, яна можа быць карыснай магістрантам, аспірантам, настаўнікам устаноў агульнай сярэдняй адукацыі, вучням ліцэяў з паглыбленым вывучэннем гуманітарных дысцыплін, шырокаму колу даследчыкаў і чытачоў.

Прапанаваная дысцыпліна прадугледжвае разуменне культуры як сукупнасці духоўных каштоўнасцей – звычаяў, вераванняў, традыцый, ідэй, сімвалаў, твораў мастацтва. Тыпавая вучэбная праграма курса «Культура краіны вывучаемай мовы (балгарская, польская, сербская, славацкая, украінская, чэшская)» пабудавана з улікам вопыту сусветнай культуры як невычэрпнай крыніцы звестак пра развіццё чалавецтва, агульнай спадчыны народаў усіх кантынентаў, рас і нацыянальнасцей. Культуралогія – галіна сацыягуманітарных ведаў, што закранае пытанні этналогіі і культурнай антрапалогіі. Нацыянальная культура разглядаецца як сінтэз каштоўнасцей, створаных рознымі сацыяльнымі групамі людзей. Своеасаблівасць і арыгінальнасць нацыянальнай культуры выяўляецца ў духоўнай сферы, перш за ўсё ў мове, літаратуры, музыцы, жывапісу, філасофіі, традыцыях, рэлігіі.

Катэгорыя нацыянальнага разглядаецца ў сувязях паміж фальклорна-традыцыйнай і духоўнай прафесійнай культурамі. Высветленне асаблівасцей нацыянальнага характару канкрэтнага народу здзяйсняецца з улікам яго псіхалагічных рыс, глыбінных асноў светапогляду, якія прадстаўлены ў дынаміцы, з улікам эвалюцыянавання ад старажытнага часу да нашых дзён. Звяртаецца ўвага на пэўныя архетыпы і найбольш стойкія элементы, з якіх складаецца аснова нацыянальнага самаўсведамлення народаў.

Метадалагічныя прынцыпы вывучэння гісторыі культуры: прынцып гістарызму, параўнальна-гістарычны падыход, метады структурна-функцыянальнага аналізу, метады сістэмнага аналізу. Вывучэнне нацыянальнай культуры прадугледжвае адзінства тэорыі і гісторыі культуры. Курс прапанаванай дысцыпліны пабудаваны з улікам раўнавагі двух крытэрыяў: пытанне паходжання нацыянальных асаблівасцей пэўнай культуры спалучаецца з высвятленнем таго, што кожная асобная культура дала сусвету.

Нацыянальная культура разглядаецца як унутраная неабходнасць і аб'ектыўная заканамернасць станаўлення славянскіх нацыянальных літаратур. Аналіз культурнай сітуацыі спалучаецца з сацыяльна-палітычнай, пры гэтым улічваецца асноўныя тэндэнцыі развіцця літаратуры і літаратуразнаўства ў канкрэтнай краіне і свеце наогул.

Мэта прапанаванага курса – даць студэнтам славянскага аддзялення разуменне асноўных адметнасцей культуры краіны вывучаемай мовы,

раскрыць месца асобнага народа як носьбіта пэўнай культуры ў свеце. Сфарміраваць веды асноўных перыядаў станаўлення і развіцця культуры ад яе вытокаў да сучаснасці. Акрэсліць метадалагічныя асновы дысцыпліны, прааналізаваць канкрэтную нацыянальную культуру ў гістарычна-параўнальным плане з культурамі іншых народаў, найперш у кантэксце з культурамі народаў-суседзяў.

Задачы курса – падаць панарамны агляд развіцця культурнага працэсу краіны вывучаемай мовы (Балгарыі, Польшчы, Сербіі, Славакіі, Украіны, Чэхіі); азнаёміць студэнтаў з лепшымі ўзорамі і дасягненнямі культуры славянскіх краін з улікам іх ідэйнай, мастацкай і эстэтычнай каштоўнасці, разнастайнасці ў тэматыцы, жанравых формах і мастацка-выяўленчых асаблівасцях. Азнаямленне з шэдэўрамі мастацтва краіны вывучаемай мовы павінна пашырыць культурную, філалагічную, літаратуразнаўчую і метадалагічную кампетэнцыю студэнтаў спецыяльнасці «Славянская філалогія». Параўнальна-гістарычны (сінхронны і дыяхронны) падыход да аналізу асобных фактаў і яўленняў культурнага працэсу дапаўняецца тыпалагічнымі паралелямі з дасягненнямі культуры іншых еўрапейскіх дзяржаў – на ўзроўні агульных тэндэнцый і індывідуальна-аўтарскіх стыляў.

Інфармацыйны змест Праграмы прадугледжвае модульнасць навучання, што робіць яе максімальна зручнай у карыстанні.

У выніку вывучэння дысцыпліны «Культура краіны вывучаемай мовы (балгарская, польская, сербская, славацкая, украінская, чэшская)» **студэнты павінны ведаць:**

- гісторыю народу, што абумовіла фарміраванне менавіта такога віда культуры; асноўныя народныя традыцыі;
- працэсы нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва і этапы станаўлення культур славянскіх народаў у адпаведнасці са станаўленнем іх дзяржаў;
- роль хрысціянства ў нацыянальна-культурным развіцці, сучаснае канфесійнае становішча;
- культурныя помнікі, якія маюць дзяржаўнае і сусветнае значэнне;
- захаванне культуры насельніцтвам краіны і дыяспарай;
- культурныя сувязі дадзенага народу – перш за ўсё з усходнімі славянамі і менавіта з беларусамі.

Студэнты павінны ўмець:

- складаць «культуралагічны партрэт» дадзенага народу;
- вылучаць асаблівасці яго традыцыйнай і сучаснай культуры, апісваць традыцыі, вераванні, звычаі;
- ствараць агляд культурнага развіцця ў цэлым, а таксама асветы, навукі, мастацтва ўсіх відаў;
- арыентавацца ў асноўных культурна-гістарычных каштоўнасцях; найбольш значных помніках і слаўтасцях;

- карыстацца метадалогіяй даследавання культурных з’яў у тэарэтычным і практычным аспектах;
- выкарыстоўваць набытыя культуразнаўчыя веды і навыкі пры аналізе еўрапейскіх літаратурных твораў, працэсу літаратурнай творчасці, на практыцы ў навукова-даследчай і педагагічнай дзейнасці.

У адпаведнасці з аб’ёмам, задачай курса «Культура краіны вывучаемай мовы (балгарская, польская, сербская, славацкая, украінская, чэшская)» Праграма прапануе спіс літаратуры, навуковых крыніц, якія дазваляць канцэптуальна і глыбока пазнаць гісторыю культуры славянскіх краін. Выкладчыкі і студэнты атрымліваюць магчымасць выбраць з прадстаўленага шэрагу навуковых літаратуразнаўчых крыніц тую працу, якія з’яўляюцца найбольш істотнымі, паказальнымі, важкімі пры асэнсаванні дадаткова вызначанай тэмы. Праграма прапануе таксама ўлічваць сучасныя сродкі масавай інфармацыі і камунікацыі – рэсурсы глабальнага Інтэрнэту, электронных матэрыялаў на сайтах устаноў вышэйшай адукацыі.

Праграма складзена з улікам апошніх дасягненняў у даследаванні культур славянскіх народаў, распрацоўцы метадычных рэкамендацый па выкладанні такіх дысцыплін, як гісторыя, літаратура славянскіх краін.

Праграма таксама складзена з улікам навучальных і навуковых зацікаўленняў студэнтаў спецыяльнасці «Славянская філалогія». У Праграме ўлічаны веды студэнтаў з іншых сумежных дысцыплін (гісторыі, фалькларыстыкі, гісторыі і тэорыі літаратуры). Арыентацыя Праграмы на дасягненні культурных працэсаў ў Балгарыі, Польшчы, Сербіі, Славакіі, Украіне, Чэхіі, выяўленне асноўных тыпалагічных сыходжанняў і адметнасцей у развіцці культур названых краін дазваляе высветліць характар іх узаемадзеяння, узаемаўплыву, дыялогі культур славянскіх і іншых еўрапейскіх народаў.

Праграма накіроўвае студэнтаў на самастойную працу пры даследаванні асобных этапаў развіцця культуры краіны вывучаемай мовы (балгарскай, польскай, сербскай, славацкай, украінскай, чэшскай), выяўленні спецыфікі мастацкіх твораў ці перыядаў ў развіцці культурнага кірунку, стылю і г. д. Рэкамендуемая самастойная праца студэнтаў прадугледжвае выкананне тэстаў, азнаямленне з вучэбнай, вучэбна-метадычнай і навуковай літаратурай, напісанне эсэ, рэфератаў па канкрэтных тэмах і раздзелах, стварэнне прэзентацый.

Агульная колькасць гадзін, якая даецца на вывучэнне дысцыпліны «Культура краіны вывучаемай мовы» згодна з тыпавым вучэбным планам, складае 42 гадзіны; у тым ліку аўдыторных - 30 гадзін: лекцый – 20 гадзін, практычных заняткаў – 10 гадзін.

2. ПРЫКЛАДНЫ ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

№ п/п	Тэмы заняткаў	Колькасць аўдыторных гадзін		
		усяго	лекцый	практычных заяткаў
I.	Тлумачэнне, эвалюцыя навуковых паняццяў «культура», «культуралогія». Метадалагічныя асновы дысцыпліны. Асноўныя этапы фарміравання, віды духоўнай культуры славянскіх народаў.	4	2	2
II.	Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры краіны вывучаемай мовы (Балгарыі, Польшчы, Сербіі, Славакіі, Украіны, Чэхіі) ад пачаткаў да XVIII ст.	14	10	4
III.	Культурны працэс краіны вывучаемай мовы (Балгарыі, Польшчы, Сербіі, Славакіі, Украіны, Чэхіі) ва ўмовах фарміравання нацый і барацьбы за незалежнасць. Асноўныя тэндэнцыі і напрамкі развіцця культуры ў канцы XVIII – другой палове XX ст.	8	6	2
IV.	Культура краіны вывучаемай мовы (Балгарыі, Польшчы, Сербіі, Славакіі, Украіны, Чэхіі) канца XX – пачатку XXI ст.: агульныя тэндэнцыі, наватарства, імёны. Развіццё нацыянальнай славянскай культуры ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі.	4	2	2
V.	Усяго	30	20	10

3. ЗМЕСТ ПРАГРАМЫ

I. ТЛУМАЧЭННЕ, ЭВАЛЮЦЫЯ НАВУКОВЫХ ПАНЯЦЦЯЎ «КУЛЬТУРА», «КУЛЬТУРАЛОГІЯ». МЕТАДАЛАГІЧНЫЯ АСНОВЫ ДЫСЦЫПЛІНЫ. АСНОЎНЫЯ ЭТАПЫ ФАРМІРАВАННЯ, ВІДЫ ДУХОЎНАЙ КУЛЬТУРЫ СЛАВЯНСКІХ НАРОДАЎ.

Культура як выказнік зносін індывідуума з прыродай, духоўнага быцця асобнага чалавека, праяўлення маральнага пачуцця ў міжасабовых кантактах і грамадскіх фарміраваннях, культура як неабходная ўмова паўнацэннага маральна-духоўнага жыцця нацыі. Этнакультура, сувязі культуры з прыродна-геаграфічным асяроддзем народаў, нацыянальнымі традыцыямі, псіха-эмацыянальнай характарыстыкай нацыянальнага тыпу, індывідуальнай культурай чалавека, узроўнем матэрыяльнага дабрабыту і г. д. Нацыянальныя традыцыі і аўтарскія дасягненні ў розных галінах культурнага жыцця, навукі і мастацтва. Фарміраванне культуры пад уздзеяннем народных звычаяў, традыцый, норм паводзін, а таксама розных сацыяльных інстытутаў (дзяржава, царква, школы, бібліятэкі, музеі і інш.). Культура як працэс пастаяннага самаабнаўлення. Паняцці глабалізацыі і культурнай экспансіі. Культура як форма высвятлення сучасных актуальных узаемаадносін «чалавек і грамадства», «чалавек і прырода», «чалавек і мастацтва».

II. ВЫТОКІ І АСНОЎНЫЯ ЭТАПЫ РАЗВІЦЦА КУЛЬТУРЫ КРАІНЫ ВЫВУЧАЕМАЙ МОВЫ (БАЛГАРЫІ, ПОЛЬШЧЫ, СЕРБІІ, СЛАВАКІІ, УКРАІНЫ, ЧЭХІІ) АД ПАЧАТКАЎ ДА XVIII СТ.

Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры Балгарыі ад пачаткаў да XVIII ст.

Прыродна-геаграфічнае палажэнне і адміністрацыйна-тэрытарыяльны лад Балгарыі. Працэс этнічнай кансалідацыі і спецыфічныя асаблівасці фарміравання балгарскага этнасу і яго культуры. Асноўныя палітычныя падзеі і іх адлюстраванне ў грамадскай і культурнай жыцці балгарскага народу. Выключная роля хрысціянства. Традыцыйная культура балгараў.

Культура Балгарыі ў старажытнасці і ў эпоху Антычнасці.

Прагістарычныя культуры. Матэрыяльнае і духоўнае культурнае жыццё фракійцаў, узаемадзеянні з крычка-мікенскай культурай, далучэнне да элінізму. Каланізацыя Балканаў славянамі. Прышэсце Аспарухавых балгараў. Грамадскі лад і рэлігійныя вераванні. Верхавенства бога Тангры; татэмізм. Культурная спадчына Вялікай Балгарыі, уплыў візантыйскай культуры.

Культура Балгарыі ў VII – XI стст.

Два этапы культурнага жыцця ў эпоху Першага Балгарскага царства (681 – 1018). Знікненне фракійска-грэка-рымскай культурнай традыцыі і роля візантыйскага ўплыву. Дзяржаўны культ *тангрызма*. Знаходкі помнікаў матэрыяльнай культуры ў раёне Пліскі. Развіццё рамёстваў. Выкарыстанне каменя ў будаўніцтве. Помнік манументальнага мастацтва VIII ст. – рэльеф на скале каля с. Мадара. «Імяннік балгарскіх ханаў» – сведчанне фарміравання ў балгараў гістарычнай свядомасці.

Хрысціянізацыя Балгарыі пры Барысе I у 764 г. Адаптацыя да візантыйскай хрысціянскай цывілізацыі. Падзвіжніцкая дзейнасць святых Кірыла і Мяфодзія і цара Сімяона; ўзнікненне славянскага пісьменства. Будаўніцтва новай сталіцы Прэслава. Пярліна балгарскай царкоўнай архітэктурны – Круглая (Залатая) царква. Паспяховае развіццё старабалгарскай дэкаратыўнай скульптуры. Росквіт мастацтва каляровай керамічнай пліткі. Развіццё манументальнага мастацтва ў X – XI стст. (фрагменты царквы св. Ахіла ў Прэспі, св. Георгія ў Сафіі, св. Сафіі ў Охрыдзе). Абарончае будаўніцтва.

Росквіт літаратуры ў «Залаты век» цара Сімяона (893–927) і цара Пэціра (Пятра) (927–968). Прэслаў і Охрыд – асноўныя асветніцка-кніжныя цэнтры. Уплыў афіцыйнай візантыйскай літаратуры. Палеміка вакол багамільства. Балгара-рускія рэлігійна-культурныя ўзаемаадносіны. Працэс зліцця славянаў і балгараў у адзіную народнасць і яе далейшая кансалідацыя на аснове хрысціянскай веры і культуры. Выкарыстанне з IX ст. назвы «балгары».

Царкоўнае і культурнае жыццё балгараў у XI – XII стст. Заняпад культуры ў выніку візантыйскага панавання, пазбаўленне ўласнай дзяржаўнасці і царкоўнай самастойнасці; пачатак элінізацыі балгарскай царквы ў 1037 г. Роля манастыроў у захаванні этнічнай самасвядомасці балгараў.

Развіццё культуры ў эпоху Другога Балгарскага царства (1185-1396). Падтрымка культурнага жыцця і сцвярджэнне самастойнасці балгарскай царквы (1235). Роля ісхаізма, варлааміцтва, адаміцтва, аднаўлення багамільства ў духоўным жыцці Балгарыі. Сталіца Тырнава – культурны цэнтр Балгарыі ў XIII – XIV стст. Роля манастыроў у справе асветніцтва і адукацыі, падтрымкі прадстаўнікоў мастацтва (тырнаўскія манастыры св. Багародзіцы і св. Троіцы, Каліфарэўскі, Рыльскі і інш.). Асаблівая камунікацыйная і кансалідуемая роля «манаскай рэспублікі» Афон (манастыр св. Г. Зографа) у культурна-рэлігійным жыцці балгараў. Адрозненні балгарскай сярэднявечнай сістэмы адукацыі ад візантыйскай. Тырнаўская кніжная школа Яўцімія (1371 г.) і рэформа старабалгарскай мовы. Дзейнасць Кіпрыяна, Рыгора Цамблака, Ёасафа Бдзінскага, Канстанціна Касценечкага і інш. Уплыў тырнаўскай кніжнай школы на Сербію, Валахію, Малдавію, усходнеславянскую культуру.

Тырнаўская мастацкая школа – сінтэз уласных, візантыйскіх і грэчаскіх традыцый. Развіццё фрэскавага жывапісу і іконаграфіі. Сцэнапіс царквы каля

с. Іванава Русенскай вобласці (ахоўваецца ЮНЕСКА). Адсутнасць уплыву тырнаўскай школы ў паўднёва-заходнім і іншых рэгіёнах. Развіццё мастацтва кніжнай мініяцюры. Росквіт царкоўнай музычнай культуры, «балгарскі распеў» XIII – XIV стст. і творчасць Ёана Кукузела. Архітэктура і горадабудаўніцтва; упрыгожванне маштабных збудаванняў – крэпасцяў, палацаў, цэркваў, манастыроў (Тырнаўскія царквы св. Дзімітрыя і Сарака пакутнікаў і інш.). Развіццё мастацкіх рамёстваў. Уплыў Царквы на балгарскае грамадства і яго інстытуты, традыцыйная культура балгараў.

Культура Балгарыі ў перыяд асманскага панавання. Этнарэлігійная палітыка турэцкай улады, дыскрымінацыя хрысціянаў. Знішчэнне архітэктурных і мастацкіх помнікаў. Дзейнасць саратнікаў і паслядоўнікаў патрыярха Яўцімія ў канцы XIV – пачатку XVI ст. Асветніцкая роля манастыроў у XV – XVIII стст. (Рыльскі, Врачанскі, Паганоўскі і інш.). Элементарная адукацыя ў келійных школах, прыватная адукацыя і каталіцкія школы. Знішчэнне тырнаўскай кніжнай школы, эміграцыя Г. Цамблака, К. Касценечкага і інш.; уклад Д. Кантакузіна ў развіццё балгарскай літаратуры. Утварэнне сафійскай літаратурнай школы. Бурнае развіццё народнай творчасці (гераічныя песні і інш.).

Цяжкасці ў развіцці архітэктуры і горадабудаўніцтва (царква прасвятой Багародзіцы ў Бачкаўскім манастыры пач. XVII ст.). Уплыў еўрапейскага Рэнесансу на мастацтва фрэскі і іконапісу Балгарыі. Развіццё двух спосабаў іконапісу ў XVII – XVIII стст. Мастацтва графікі. Ізаляцыя і кансервацыя нацыі, захоўванне архаічнай, самабытнай сутнасці балгарскай культуры перад націскам асмана-мусульманскай цывілізацыі.

Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры Польшчы ад пачаткаў да XVIII ст.

Прыродна-геаграфічнае палажэнне і адміністрацыйна-тэрытарыяльны лад Польшчы. Этнагенез і ўтварэнне ўласнай дзяржаўнасці. Асаблівасці стварэння культурнай спадчыны палякаў (далучэнне Польшчы да культурнай вобласці *Rex Slavia Latina*, спадчына вялікамараўскай культурнай традыцыі ў Малой Польшчы, уплыў Чэхіі і інш.). Рэлігійнае жыццё палякаў. Багацце традыцыйнай культуры.

Старажытная культура Польшчы. Асноўныя фактары фарміравання польскай культуры. Культура заходнеславянскіх плямёнаў дахрысціянскай эпохі. Рэлігійныя вераванні і светаадлюстраванне. Гістарычная і культурная роля суседніх народаў. Вялікамараўская культурная спадчына.

Развіццё польскай культуры ў X – XIV стст. Пачатак працэсу засваення ўніверсальных крытэрыяў хрысціянства, накопленне элементаў сярэднявечнай польскай культуры (966 г. – XII ст). Аб'яднанне польскіх зямель пры першых Пястах і асэнсаванне еднасці палякаў. Самабытны пачатак і іншаземныя уплывы ў працэсе фарміравання польскай культуры (мясцовыя традыцыі, вераванні, абрады; пранікненне заходняй рыцарскай

культуры). Адукацыя ў польскіх землях. Кафедральныя саборы і манастыры – асветніцкія цэнтры. Стварэнне культурна-пісьмовай атмасферы. Роля лацінскай мовы ў развіцці культуры польскіх зямель.

Дараманскія храмы-ратонды і распаўсюджанне раманскага стылю ў архітэктуры (кафедральны касцёл св. Гераёна на Вавелі, касцёл св. Андрэя ў Кракаве і інш.). Залежнасць скульптуры раманскай эпохі ад архітэктурнага стылю і задумы. Развіццё сцэнавога жывапісу (фрагменты роспісу Чэрвеньскага манастыра (XIII ст.). Выдатны помнік бронзавага ліцця XII ст. – партал Гнезненскага кафедральнага сабора. Сваеасаблівасць і прыкметы чэшскага ўплыву ў развіцці кніжнай мініяцюры (Кракаўскае Евангелле, Гнезненскае Евангелле і інш.). Вопратка – адлюстраванне становішча чалавека ў грамадстве.

Польская культура ў XIII – XIV стст. Аб’яднальная роля царквы ў эпоху феадальнай раздробленасці. Дзейнасць гнезненскага архіепіскапа Якуба Свінкі. Культ святых князёўнаў і ідэалы рыцарства. Ператварэнне Польшчы пры Казіміры Вялікім у саслоўную манархію. Сутыкненні з еўрапейскай цывілізацыяй. Развіццё асветы (сетка прыхадскіх школ, прадстаўленні для неадукаваных). Літаратурная творчасць і гісторыяграфія (Польская хроніка Віцэнты Кадлубека). Музычная культура. Утварэнне Кракаўскай акадэміі (1364). Распаўсюджанне архітэктуры гатычнага стылю з яго непаўторнымі формамі. Скульптура і жывапіс. Развіццё вітражнага мастацтва, мастацтва разьбы. Вядучая культурная роля гарадоў. Цагляная забудова і брукаванне вуліц. Саслоўныя адметнасці ў вопратцы і ўбранні жылля.

Развіццё польскай культуры ў XV – XVII стст. «Залаты век» польскай культуры. Рост узроўня адукацыі насельніцтва аб’яднанага Польскага каралеўства і Вялікага Княства Літоўскага. Рост прывілеяў шляхецкага саслоўя. Дзейнасць прыхадскіх школ, Кракаўскай акадэміі, магнацкіх двароў; пашырэнне замежнай адукацыі. Адкрыццё кнігадруку і распаўсюджванне кніг. Рост зацікаўленасці да польскай рэлігійнай і свецкай літаратуры, музыкі, гісторыі (штогоднікі, ці Хроніка слаўнага Польскага каралеўства Яна Длугаша). Змяненні ў сферы матэрыяльнай культуры (упрыгожванне штодзённага быту, грамадскіх будынкаў і касцёлаў). Найвялікшы мастацкі помнік эпохі – алтар у Марыяцкім касцёле ў Кракаве работы Віта Ствоша.

«Залаты век» польскай культуры. Распаўсюджанне Рэфармацыі ў польскіх землях і ВКЛ. Агульныя тэндэнцыі і асаблівасці польскага Адраджэння. Развіццё агульна-палітычнай думкі, адукацыі, навукі. Адкрыццё гімназій розных канфесій. Новая праграма выхавання Яна Любранскага. Інфармацыйная роля публічных дыспутаў аб экзекуцыйнай праграме і рэлігійных дыскусій паміж прыхільнікамі розных веравызнанняў; дзейнасць пастаяннай пошты, цікавасць да геаграфіі (Бернард Вапоўскі – стваральнік вялікіх карт у Еўропе); гісторыі (папулярнасць гістарычных прац Марціна Бельскага, Марціна Кромера і Лукаша Гурніцкага). Дасягненні польскай прававой школы, школы матэматыкаў і астраномаў. Трактат Мікалая

Каперніка «Аб абарачэнні нябесных сфераў» (1543) – рэвалюцыя ў астраноміі. Росквіт мастацкай літаратуры на польскай мове (М. Рэй, Я. Каханоўскі). Акадэмія ў Замосці (1595). Рэнесанс у свецкай і культавай архітэктуры. Папулярнасць надмагільных помнікаў. Уклад апошніх Ягелонаў у скарбніцу польскай культуры (перабудова Вавельскага замка і Кафедральнага сабора; збіранне калекцыі габеленаў, скульптур, мастацкіх твораў, каштоўнасцяў; утрыманне дварцовых капэлаў; дзейнасць бібліятэкі Жыгімонта Аўгуста).

Польская культура ў XVII – XVIII стст. Сарматызм. Змены ўнутры шляхецкага саслоўя. Каталіцкая рэформа і іезуіты. Перакрыжаванні ўплываў розных культур на вялікай прасторы Рэчы Паспалітай. Уплыў узораў дойлідства, жывапісу, рамёстваў, адзення і забаваў з Захаду і Усходу на нацыянальныя традыцыі і яго ўвасабленне ў арыгінальных формах польскага – сармацкага – барока. Пошукі старажытных каранёў прадстаўнікамі польскай шляхты. Арыенталізм як вынік войнаў, гандлёвых і дыпламатычных сувязей з Турцыяй і Крымскім ханствам, яго адлюстраванне ў дэкаратыўнам мастацтве, адзенні, упрыгожванні зброі. Атаясамленне «польскасці» з каталіцызмам. Асаблівая роля Польшчы ў абароне рымска-каталіцкай царквы ў Еўропе. Сарматызм у мастацтве, літаратуры, нормах і штодзённым жыцці. Суіснаванне сарматызму з польскай прыдворнай культурай, заходні ўплыў. Узровень адукацыі.

Распаўсюджванне барочнай архітэктуры да пачатку XVII ст. Трыдэнцкі сабор. Перабудова і ўпрыгожванне старых гатычных і рэнесансных храмаў. Барочная архітэктура каралеўскіх і магнацкіх палацаў і замкаў (замак у Варшаве, куды ў 1596 г. пераехаў Жыгімонт III). Апякунства двара тэатрам, оперным і драматычным мастацтвам, распаўсюджванне італьянскіх опер і трагедый Шэкспіра, малюнкаў на гістарычныя тэмы. Страты і разбурэнні перыяду грамадзянскай вайны (з казакамі) і шведскага патопу. Замежная мода пры дварах, мода на нямецкую мову. Адданасць польскай шляхты нацыянальным традыцыям.

Станаўленне культуры Новага часу (XVIII ст.). Ідэі асветніцтва. Новыя праграмы дзяржаўных рэформ. Патрабаванні «выпраўлення Рэчы Паспалітай». Культура саксонскай эпохі. Зніжэнне ўзроўню выкладання ў школах. Распаўсюджванне прымхаў і забабонаў. Пачатак перабудовы ў галіне адукацыі і культуры. Калегіум Набіліум (школа шляхцічаў) Станіслава Канарскага (1740), Бібліятэка Залускіх (1747). Пранікненне польскай мовы ў навуку. Праўленне Станіслава Аўгуста Панятоўскага. Пытанне дысідэнтаў. Змены ў сферы культуры. Адукацыйная камісія. Папулярызацыя новага ідэалу чалавека і грамадзяніна, адказнага за лёс дзяржавы і яго грамадзян. Публіцыстыка (часопіс «Манітор», 1765). Дзяржаўныя і сацыяльныя рэформы Станіслава Сташыца і Гуга Калантая (Калантаеўская Кузня). Тэатр «Нарадовы» (1765). Пераход да польскага рэпертуару.

Росквіт дойлідства і дэкаратыўнага мастацтва. Шадэўры палацавай архітэктуры ў стылі класіцызму, стварэнне пейзажных паркаў (Каралеўскі

замак і парк Лазенкі). Мастацкая майстэрня ў Каралеўскім замку (Малярня). Калекцыянаванне твораў мастацтва.

Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры Сербіі ад пачаткаў да XVIII ст.

Прыродна-геаграфічнае палажэнне і адміністрацыйна-тэрытарыяльны лад Сербіі. Паходжанне сербаў і месцазнаходжанне іх прарадзімы. Фарміраванне дзяржаўнасці і зараджэнне палітычнай думкі. Роля праваслаўя і духоўнай спадчыны Візантыі і Балгарыі ў сцвярджэнні сербства як матэрыяльна-культурнай супольнасці. Сербскі нацыянальны пачатак суадносна з чарнагорскім, македонскім, харвацкім, славенскім, албанскім. Асаблівасці менталітэту.

Культура сербаў у старажытны перыяд. Старажытныя славяне і праславянская культура. Узнікненне славянскага пісьменства і культура Вялікай Маравіі. Асноўныя дасягненні і помнікі матэрыяльнай культуры. Рэлігійныя вераванні. Народныя культурна-гістарычныя традыцыі і фальклор.

Развіццё сербскай культуры ў IX–XIV стст. Гістарычныя ўмовы перыяду. Палітычная адасобленасць і асаблівасці культурнага развіцця першых дзяржаўных утварэнняў (княства Рашка, Дукля, Травунія, Паганія, Хум, Босна). Культура сербскага народа на тэрыторыі Чарнагорыі IX – XIII стст.

Пачатак хрысціянізацыі сербскіх уладанняў і сцвярджэнне новай рэлігіі пры імператары Васіліі (867-886). Пісьмовая традыцыя і ўзнікненне кніжнасці. Барацьба паміж Рымам і Візантыяй за ўплыў на сербскія землі. Міжусобная барацьба. Аб'яднальныя працэсы Стэфана Нямані (1168-1196). Архіепіскап Сава (1175-1235) – «першанастваўнік» сербаў. Утварэнне школ, вывучэнне помнікаў новай культурнай традыцыі. Вырашальная роля ў IX ст. дзейнасці Канстанціна і Мяфодзія, стварэнне славянскага алфавіта. Славянскі складнік у сербскім этнічным самаасэнсаванні і сербскай этнічнай культуры. Традыцыя суіснавання глаголіцы і кірыліцы, ужыванне лацінскага алфавіта.

Перакладная літаратура. З'яўленне помнікаў сербскай старажытнай літаратуры. Роля духоўнай спадчыны Візантыі ў фарміраванні сербскага супольніцтва. Асаблівае месца ў духоўным жыцці сербаў Хіландарскага манастыра на Афоне. Дзейнасць сербскіх кніжнікаў, перакладчыкаў, іконапісцаў. Значэнне асяродкаў духоўнай культуры сербаў (Студзяміца, Грачаніца, Дачаны, Печская патрыярхія, Мілешава, Сапачаны). Кніжнае афармленне культа святых сербскіх правіцеляў у XIV ст. (архіепіскап Данііл II). Вусная народная творчасць – важны чыннік сербскай культуры. Широкае распаўсюджанне на сербскіх землях эпічных песень. Этнічны каларыт сербскага фальклору, яго вырашальная роля ў кансервацыі гістарычнай памяці.

Архітэктура. Адсутнасць большасці помнікаў ранняга сербскага дойлідства (зруйнавання, перабудавання). Узмацненне сербскай дзяржавы ў XII – XIV стст. і новыя ўмовы для развіцця культуры. Цэрквы і манастырскія комплексы (бібліятэкі, трапезныя і г. д.). Фрэскі ранняга перыяду. Станаўленне Рашскай мастацкай школы (канец XII ст.). Стварэнне асаблівага тыпу царкоўнага будынку ў адрозненне ад візантыйскай крыжава-купальнай сістэмы. Будоўля «задужбін». Асноўныя асаблівасці новай архітэктурнай сістэмы. Выдатны помнік школы Рашкі – храм Успення Багародзіцы ў манастыры Студзяміца (1183-1191), задужбіна Стэфана Нямані. Скульптурны дэкор (доўгі ланцуг мармуровых рэльефных фрызав). Новы тып храма ў сербскім дойлідстве XIV ст. Мастацкае ўпрыгожванне храма – фігурная выкладка цэглы (царква Благавешчання ў манастыры Грачаніца, каля 1325). Падабенства рашскай архітэктуры і скульптуры да помнікаў далмацінскага ўзбярэжжа, удзел замежных майстроў (царква манастыра Дачаны, 1327–1335). Фарміраванне самастойнай уласнай школы манументальнага жывапісу ў XIII – XIV стст. – вынік росквіту сербскай дзяржавы. Асаблівасці малюнка і гармонія кампазіцыі сербскіх фрэскаў. Жывапіс перыяду росквіту дзяржавы Няманічаў – пашырэнне кола выяўленчых сцэн, з’яўленне партрэтных замалёвак, змена эмацыянальных акцэнтаў, манеры роспісу, каларыту. Выдатны помнік сербскай фрэскі – роспісы царквы Узнясення ў Мілешаве (каля 1235). Арыгінальнасць роспісу, набліжэнне роспісаў Троіцкай царквы ў Сапачанах да ўзроўня італьянскага пратарэнесансу (каля 1265). Развіццё архітэктуры ўмацаванняў у перыяд турэцкага нашэсця. Адзіныя прыёмы ў архітэктуры і жывапісу ў мараўскай мастацкай школе.

Засваенне і пераапрацоўка візантыйскіх традыцый, пошукі новых форм і сродкаў мастацкага выяўлення ў канцы XIII ст. Новыя ўплывы на развіццё манументальнага жывапісу: побытавыя сцэны, дынамізм кампазіцыі, з’яўленне разгорнутых біблейскіх цыклаў. Высокі мастацкі ўзровень мастакоў Астрапа, Міхаіла і Яўціхія (роспіс царквы Клімента ў Охрыдзе, царквы св. Мікіты ў Чучэры каля горада Скопле); фрэска «Шлюб у Кане Галілейскай». Набыццё папулярнасці мастацтва іконапісу.

Палітычны ўклад і росквіт культуры ў гады праўлення Стэфана Душана (1331–1355). Незалежнасць сербскай царквы (1346). Пашырэнне культурнага ўплыву Візантыі. Нашэсце туркаў-асманаў і пачатак васальнай залежнасці ад Турцыі. Гістарычная і культурная роля Косаўскай бітвы 15 чэрвеня 1389 г.

Сербская культура XV – XVIII стст. Гістарычныя ўмовы развіцця культуры ў перыяд дэспатавіны. Цяжкія вынікі, застоўныя з’явы ў культурным працэсе сербскага народу ў гады асманскага панавання. Гісторыя паўстанняў і войнаў, гайдуцкі рух і «вялікае перасяленне» у 1690 г. Захоўванне этнічнай адасобленасці і ўласнай культуры. Сербскі гераічны эпас – вяршыня сербскага фальклору. Новы ідэал асабістасці. Стварэнне ўмоў для пачатку сербскага нацыянальнага адраджэння ў Ваяводзіне. Заняпад літаратурнага працэсу. Апякунства культурай дэспата Стэфана Лазарэвіча. Частковае папаўненне нацыянальнай эліты эмігрантамі з

Балгарыі і грэчаскіх зямель (Г. Цамблак, К. Касцянецкі і інш.). Кнігадрук і мастацтва ўпрыгожвання кніг. З'яўленне ў 90-я гг. XV ст. друкарні Цэцінскага манастыра. Дзейнасць іераманаха Мардарыя. Спыненне традыцыі кнігадруку ў сербскіх землях да пачатку 1830-х.

Апошні ўздым сербскага мастацтва сярэднявечча – узнікненне Мараўскай школы, самабытнай з'явы ў сербскай архітэктуры. Выдатны ўзор надзвычайна шчодрара дэкору сцен – царква св. Стэфана, гэтак званая Лазарыца ў Крушаўцы (1370-1374). Развіццё цытадэльнага дойлідства ў Памараўі. Цытадэль на Дунаі Смядзерава (1428–1430). Выяўленчае мастацтва. Апошняя выдатная эпоха ў развіцці сербскага манументальнага жывапісу.

Пачатак глыбокага крызісу ў мастацтве Сербіі (сярэзіна XV ст.). Захаванне старых форм і традыцый ва ўмовах турэцкага панавання. З'яўленне спецыяльных дапаможнікаў для мастакоў («Кніга пра мастацтва жывапісу» святара Данілы). Стварэнне сербскіх мастацкіх школ на Афоне, на Адрыятычным узбярэжжы. Развіццё іконапісу ў XVI ст. (святары Страхінья, Мілія, Мікола, Лонгін). Сербскі жывапіс XVII ст. Георгій Мітрафанавіч (ікона св. Воіна для Хіландарскага манастыра). Уплыў эстэтыкі барока. Выдатны сербскі мастак Андрэй Раічавіч.

Асманскі ўплыў на культурнае жыццё сербскіх зямель. Усходняе аблічча гарадоў, свецкіх і рэлігійных пабудоваў, змяненні ў народнай творчасці. Новыя з'явы ў культурным жыцці сербаў у Габсбургскай манархіі ў канцы XVII ст.

Развіццё музычнай культуры. Спалучэнне славянскіх традыцый з асноўнымі прыкметамі візантыйскай і раманскай музычнай культуры. Мастацтва вандруючых музыкантаў. Палацавая і ваенная музыка. Выключная роля Хіландарскага манастыра ў развіцці царкоўнай музычнай культуры.

Станаўленне культуры Новага часу (XVIII ст.). Ідэі асветніцтва. Новыя праграмы дзяржаўных рэформаў.

Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры Славакіі ад пачаткаў да XVIII ст.

Поліэтнічная, поліканфесійная, сацыяльна дыферэнцыяваная культура Славакіі – цікавы феномен рэгіянальнай культуры. Фарміраванне яе нацыянальнай спецыфікі, асноўныя дасягненні ў эстэтычным асэнсаванні і адлюстраванні рэчаіснасці. Агульныя тэндэнцыі ў развіцці славацкай і замежнай культуры. Асаблівасці фарміравання славацкага этнасу і развіцця культуры славянскага свету. Культура заходніх славян дахрысціянскага і хрысціянскага перыяду.

Культура Славакіі ў старажытны перыяд. Станаўленне славацкага этнасу і фарміраванне яго самасвядомасці ў іншадзяржаўных утварэннях. Старажытныя славяне і праславянская культура. Карціна свету. Культы і

рэлігійныя вераванні. Авары. Франкі. Сама. Вялікамараўская культурная спадчына.

Славакія ў складзе Венгерскага каралеўства (X – XIV стст.). Асаблівасці фарміравання славацкага этнасу і яго культуры. Непарыўная сувязь палітычнай гісторыі пратаславакаў і мадзьяр. Славяна-венгерскае моўнае раз'яднанне ў XII ст. Стракатасць этнічнага вобліку Славакіі.

Каменнае будаўніцтва (грады) – вынік татарскага нашэсця. Роля Бэлы IV у фарміраванні прывілегіяваных гарадоў – цэнтраў культуры (Трнава, Зволэн, Нітра, Банска Быстрыца, Трэнчын, Браціслава). Барацьба за венгерскі трон і перамога Сігізмунда Люксембургскага, яго роля ў развіцці культуры Славакіі. Бесперапыннасць славяна-славацкага насельніцтва ў IX – XI стст. і пераемнасць хрысціянства.

Культурна-асветніцкая і адукацыйная місія царквы. Заснаванне бібліятэк, існаванне ў XI – XII стст. школ пры Нітранскім капітуле, Браціславе і інш.; дзейнасць лячэбнай установы ў Нітры. Царкоўная арганізацыя ў XIII ст., манастыры на тэрыторыі Славакіі: францысканскія (Браціслава, Трнава, Нітра); дамініканскія (Банска Шцяўніца, Кошыцы); цыстэрцыянскі (Спішскі Шцяўнік); антаніянскі (Спішскія Драўцы). Дзейнасць жаночых манастыроў у Браціславе і Трнаве. Манастыры – цэнтры хрысціянскай культуры. Узровень адукацыі царкоўнаслужыцеляў (була Папы Баніфацыя IX 1389 г.). Публічна-натарыяльная дзейнасць. Развіццё літаратуры. Асаблівае месца фальклору ў культурным жыцці славакаў. Навукова-асветніцкая дзейнасць брацтваў святароў (фратэрнітаў). Роля Пражскага ўніверсітэта ў канцы XIV ст. у адукацыі славакаў. Выкарыстанне чэшскай мовы. Развіццё лацінскай адукацыі. Сувязь з культурнымі цэнтрамі Еўропы.

Дараманскі перыяд у развіцці архітэктуры (касцёл св. Юрая побач з Трыбечам, X – XI стст.). Раманскія пабудовы (храм св. Юрая ў Скаліце і інш.) і вялікамараўская будаўнічая традыцыя. Развіццё мастацтва фрэскі. Пранікненне ў сярэдзіне XIII ст. архітэктурнай готыкі (сабор св. Якуба ў Левачы, XIV ст., і інш.). Паўднёва-германскі мастацкі ўплыў. Будаўніцтва свецкіх гатычных замкаў (Трэнчанскі замак і інш.). Спецыфічная роля Спішскага Града (XIII – XV стст.). Уплыў пражскай школы ў архітэктуры. Рост гарадоў.

Дасягненні ў выяўленчым мастацтве. Драўляная пластыка алтарнага ўпрыгожання ў Спішскай вобласці. Рэгіянальны мастацкі стыль у фрэскавым і станковым жывапісе. Сцэнавы жывапіс славацкіх шахцёрскіх цэнтраў. Італьянскі ўплыў у XIII – пачатку XIV ст., чэшскі – у XIV ст. Сярэднявечны мастацкі ўніверсалізм Славакіі і ўплыў заходняга рыцарства. Росквіт мастацкіх рамёстваў.

Славацкая культура ў XV – XVI стст. Гістарычныя ўмовы развіцця культуры (дынастычная барацьба, эпідэміі, асманскія набегі). Роля ўспрыняцця гусізма ў Славакіі.

Прыдворная культура пры Сігізмундзе Люксембургскім. Канец Вялікай схізмы (1378–1417). Канстанцкі «выезд у свет». Распаўсюджванне гуманізму

і рэнесанснай культуры (асабісты ўклад Мачэя Хуньядзі і Беатрыс Арагонскай). Італьянскі ўплыў і адкрыццё бібліятэкі Корвіна ў Будзе. Прыхільнікі і праваднікі гуманістычнай культуры ў Венгрыі – Янаш Вітэз і Ян Паноній. Спробы адкрыцця ўласнага універсітэта і заснаванне першых друкарняў. Змяненні ў культуры магнатаў, стварэнне ўласных магнацкіх культурных цэнтраў, будаўніцтва манастыроў. Замак Бецкаў Сцібора з Сціборыц і інш. З’яўленне новага тыпу арыстакрата (спішскі магнат Юрай Турзо і інш.). Распаўсюджванне ідэй гусізму ў Славакіі (Ян Лаўрын (Ваўрынцаў) з Рачыц). Развіццё літаратуры і славакізацыя чэшскай мовы («Спішскія малітвы», 1480).

Развіццё архітэктуры і фарміраванне архітэктурных ансамбляў цэнтраў славацкіх гарадоў Кошыц і Браціславы. Самы вялікі гатычны храм у Венгрыі – кошыцкі Кафедральны сабор св. Лізаветы. Багатыя дамы гарадскога патрыцыяту, змены ў замкавым будаўніцтве (Трэнчын, Спішскі замак). Дасягненні ў выяўленчым мастацтве. Лепшыя творы каменнай скульптуры – надмагільныя помнікі XV ст. (Сцібара з Сцібарыц у замку бецкаў і інш.). Дасягненні выдатнага рэзчыка па дрэве Паўла з Левачы і заснаванне ім уласнай школы (пераход ад готыкі да рэнесансу). Росквіт станковага гатычнага жывапісу, блізкасць да нямецкага Рэнесансу (алтар сабора св. Кацярыны ў Банскай Шцяўніцы). Лепшыя творы фрэскавага жывапісу (роспіс фарнага касцёлу ў Зволене).

Славацкая культура ў 2-й палове XVI – XVII стст. Гістарычныя ўмовы развіцця культуры. Гуманізм Эразма Ратэрдамскага, францысканская набажнасць і пранікненне ў Славакію ў 20-я гг. XVI ст. евангелічнай Рэфармацыі. Асноўныя асаблівасці і вучэнні. Прыняцце «Канкарданса» (1580). Панонская свядомасць і развіццё славацкага этнасу. Павел Рубігал і Ян Самбук. Ужыванне паняцця «Славакія» (2-я палова XVI ст.). Асноўныя тэндэнцыі і змены ў моўнай сферы. Працэс фарміравання нацыянальнай і культурнай свядомасці ў славакаў. Размова Марціна Манкавіцэніуса.

Развіццё літаратуры. Творчасць свецкіх славацкіх паэтаў. Біблітчына – мова пісьменства славакаў. Развіццё навукі і адукацыі. Славацкі вучоны-гуманіст Ваврынец Бенедыкт з Недожыер (1555–1615). Новы этап у развіцці адукацыі. Гуманістычная дзейнасць рэктара Пражскага універсітэта Яна Ясеніуса (1566–1621). «Законы Бардэёўскай школы» Леанарда Шцёкеля (1540). Развіццё кнігадруку. Першыя друкарні Давіда Гутгезеля (1577) і Міклаша Цэлегдзі (1578) Каталіцкая адукацыя. Трнава – галоўны адукацыйны цэнтр ў XVI ст. Адкрыццё езуіцкага ўніверсітэта ў Трнаве ў 1636 г. і роля езуітаў ў XVII ст.

Дасягненні ў галіне архітэктуры. Канчатковае афармленне познегатычных ансамбляў у цэнтры славацкіх гарадоў. Актыўнае будаўніцтва храмаў, ратуш, ваенных пабудов (шматфігурны атык і сграфіта). Афармленне славацкага тыпу рэнесанснага архітэктурнага стылю (Дзівін, Остра Лука, Стражкі). Італьянскі і нямецкі культурны ўплыў. Міжнародная вядомасць кошыцкай архітэктурнай і скульптурнай майстэрні.

Развіццё жывапісу, абумоўленае асноўнымі патрэбамі архітэктуры і будаўніцтва. Сграфіта ў замках Велка-Бітча, Фрычоўцы, у Попрадзе. Сядзібы магнатаў і пралатаў як культурныя цэнтры. Зараджэнне партрэтнага жывапісу (партрэт рода Чакі ў Біяноўцах). Дзейнасць Эліяша Лані і стагнацыя ў развіцці жывапісу і скульптуры. Эміграцыя лепшых майстроў. Развіццё праваслаўнага іконапісу на паўночным усходзе Славакіі.

Узмацненне ўплыву каталіцкай царквы ў канцы XVII – XVIII ст. Адлюстраванне вынікаў наступлення Контррэфармацыі ў мастацтве Барока. Панаванне манументальнага стылю, упрыгожванне культавых пабудов і палацавых комплексаў і замкаў. Разнастайнасць мастацтва. Творы ананімных мастакоў. Сінтэз новых ідэй з мясцовымі традыцыямі. Вядомасць выдатнага дзеяча славацкай і венгерскай навукі і культуры Мацея Бела (1684–1749) у станаўленні славацкай нацыянальнай самасвядомасці.

Развіццё культуры Славакіі ў перыяд асветніцкага абсалютызму, курс Марыі Тэрэзіі і яе сына Іосіфа II на рэформы. Дамова аб верацярпімасці (1781) і паляпшэнне стану славацкіх пратэстантаў.

Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры Украіны ад пачаткаў да XVIII ст.

Асаблівасці геаграфічнага палажэння і гістарычная спадчына ўкраінцаў. Далёкае і бліжняе акружэнне, культурныя сувязі і кантакты. Базавыя ментальныя і эстэтычныя каштоўнасці; роля традыцый і культурнага сінтэзу ў фарміраванні нацыянальнага менталітэту ўкраінцаў. Асаблівая роля царквы ў захаванні і адраджэнні духоўнай спадчыны, культурнах асаблівасцей і нацыянальнай свядомасці ўкраінцаў. Асноўныя дасягненні, выдатныя прадстаўнікі культурнага працэсу Украіны; іх уклад у скарбніцу сусветнай культуры.

Украіна ў старажытны перыяд. Культура ўсходнеславянскіх плямёнаў дахрысціянскай эпохі. Агульная аснова культурнага адзінства славянскіх народаў; фактары, якія абумовілі культурнаю еднасць славянства. Асноўныя дасягненні старажытнай матэрыяльнай культуры.

Развіццё культуры ў перыяд Кіеўскай Русі і Галіцка-Валынскага княства (украінская культура княскай эпохі) IX – XIV стст. Прыняцце хрысціянства (988). Асаблівасці светапогляду і менталітэту насельніцтва. Адукацыя і літаратура. Школы і бібліятэкі. Манаствы як цэнтры адукацыі. Архітэктура. Роль Яраслава Мудрага ў распаўсюджванні каменнага будаўніцтва. Сафія Кіеўская, Дзесяцінная царква, Залатыя вароты ў Кіеве, Кіева-Пячэрская лаўра, Міхайлаўскі сабор, Спаса-Праабражэнскі сабор у Чарнігаве. Белакаменныя храмы і палацы Галіцка-Валынскага княства. Будаўніцтва фартыфікацыйных замкаў у Луцку, Крамянцы, Хоціне і інш. Дасягненні майстроў мазаікі і фрэскі. Іконапіс (кіеўскі мастак св. Аліпій). Росквіт мастацтва кніжнай мініяцюры.

Развіццё ўкраінскай культуры ў 2-й палове XIV – XVI ст.

Эпоха ВКЛ і Рэчы Паспалітай у гісторыі і культуры Украіны. Пранікненне і ўплыў заходнееўрапейскіх навуковых ідэй, філасофскай і грамадскай думкі, еўрапейскай адукацыі. Брацкія школы ў Львове і Кіеве. Узнікненне новых культурных цэнтраў. Роля Астрожскай акадэміі ў развіцці культуры ўкраінцаў і беларусаў (1580-я гг.), Львоўскага ўніверсітэта (1661). Пачатак кнігадрукавання; царкоўнаславянскі пераклад Бібліі І. Фёдарова, Астрожскае выданне 1581 г. Кіева-Магілянская акадэмія (1632) як *alma mater* ўкраінцаў і беларусаў. Першыя друкаваныя ўкраінскія граматыкі «Адельфотес» і «Грамматика словенська».

Архітэктура і жывапіс. Змены ў будаўніцтве фартыфікацыйных збудаванняў (аб'яднанне абарончых і дэкаратыўных функцый): замкі ў Астрогу, Жоўкве, Дубне і інш. Разнастайнасць культавых будынкаў (цэрквы, манастыры, касцёлы, сінагогі). Рэнесансны стыль свецкіх збудаванняў (ансамбль Львоўскай плошчы, Успенская царква, вежа Карнякта і інш.). Зараджэнне манументальнай скульптуры, скульптурнага партрэта (надмагільны помнік князя К. Астрожскага). Іконапіс. Свецкія жанры ў жывапісе (партрэт). Мастацтва гравюры.

Развіццё культуры ва ўкраінскіх землях у казацка-гетманскую эпоху. Уплыў нацыянальна-вызваленчай вайны сярэдзіны XVII ст. і адраджэння ўкраінскай дзяржаўнасці на працэс нацыянальнай адукацыі, кнігадруку, мастацтва. Украінскі фальклор і зараджэнне кабзарнага мастацтва (XVI ст). Культурная палітыка гетмана Івана Мазепы. Рэлігійная палеміка паміж іерархамі праваслаўнай і каталіцкай цэркваў і яе роля ў развіцці культурных працэсаў (Брэсцкая унія 1596 г. і інш.). Удзел езуітаў у адукацыйных захадах на ўкраінскіх і беларускіх тэрыторыях.

Кіева-Магілянская акадэмія (1620-я гг.) – першая вышэйшая праваслаўная ўстанова ва Усходняй Еўропе. Асаблівасці літаратурнага працэсу (ужыванне польскай і кніжнай украінскай мовы, стылістыка высокага і нізкага барока, навацыі школьнай драматургіі і інш.). Развіццё філасофскіх ідэй, навукі (матэматыка, медыцына, фізіка і інш.). Музычная культура (Арцём Ведэль, Максім Беразоўскі, Дзмітрый Бартнянскі). Архітэктура ўкраінскага казацкага барока (Сафійскі і Свята-Міхайлаўскі Залатаверхі саборы ў Кіеве, Пакроўскі – у Харкаве, сабор св. Юра ў Львове і інш.). Драўляная царкоўная архітэктура. Росквіт цывільнага будаўніцтва. Архітэктар Іван Грыгаровіч-Барскі. Скульптура (Сысой Шалматаў, Ёган Пінзель). Супольныя дасягненні ўкраінцаў і беларусаў у галіне мастацтва графікі і жывапісу (Іван Шчырскі). Іконапісцы Іван Рутковіч і Ёў Кандзалевіч. Развіццё свецкага партрэтнага жывапісу (вобраз казака Мамай).

Міжкультурныя камунікацыі ўкраінцаў, беларусаў, палякаў у XVI - XVIII ст., феномен працэсу ўзаемаўзбагачэння. Разнастайнасць культурных сувязей паміж Вільняй, Львовам і Кіевам, фарміраванне ўкраінска-беларускай культурнай супольнасці. Зараджэнне ўкраінскага вызваленчага руху. Стварэнне казацкіх летапісаў і іх уплыў на развіццё

літаратуры ўсходніх славян. Грыгорый Скаварада (1722-1794) як прадстаўнік украінскай культуры пераходнага перыяду.

Вытокі і асноўныя этапы развіцця культуры Чэхіі ад пачаткаў да XVIII ст.

Чэхія на карце Еўропы. Народы-суседзі, узаемадзеянне культур. Паняцце «чэшскія землі», іх склад у розныя гістарычныя эпохі. Чэхія як частка трох культурных рэгіёнаў: Рах Romana, Цэнтральная Еўропа, славянскі свет. Геаграфія краіны, раслінны, жывёльны свет. Дзяржаўна-палітычная сістэма. Немцы і яўрэі ў культуры Чэхіі. Рэлігія ў чэшскіх землях. Чэшская ментальнасць.

Чэхія ў старжытнасці. Кельты і германцы на чэшскіх землях. Рассяленне славян. Дзяржава Сама. Вялікая Маравія. Мастацтва старажытнага перыяду. Венера з Дольні-Вястоніцэ. Бронзавыя сасуды і статуэткі. Кераміка. Дараманская архітэктура ў чэшскіх землях, «гарадзішчы». Прыняцце хрысціянства. Стараславянская пісьменнасць у чэшскіх землях.

Чэхія ў VIII – XV стст. Узвышэнне Чэшскага княства. Пршэмысловічаў. Легенды пра ўзнікненне чэшскай дзяржавы. Быт славянскіх плямёнаў ў VIII – IX стст. Кераміка, вырабы са скуры, дрэва, металу.

Культурныя вынікі хрысціянізацыі. Уваходжанне Чэхіі ў культурную прастору каталіцызму. Будаўніцтва Пражскага граду. Культ святога Вацлава. Заснаванне Пражскага епіскапату. Уваходжанне ў Свяшчэнную Рымскую імперыю.

Раманская культура ў XI – XII стст. Развіццё дэкаратыўнай скульптуры, манументальнага жывапісу, мастацтва мініяцюры. Канструктыўныя прынцыпы і сімволіка раманскай архітэктуры. Новая архітэктурная канцэпцыя славянскага храма. Храмы-ратонды. Базілікі. Забудова граду. Нямецкі і яўрэйскі кварталы. Раманскія палацы. Традыцыі ювелірнай справы. Мост Юдзіфі. Сазаўскі манастыр як цэнтр праваслаўнай пісьменнасці.

XIII – пачатак XV ст. – умацаванне каралеўскай улады, хуткі рост гарадоў, сцвярджэнне гатычнага стылю, пашырэнне гарадскога будаўніцтва. Прага як буйнейшы еўрапейскі культурны цэнтр. Заснаванне ўніверсітэта (1348). Яскравы росквіт архітэктуры, станковага жывапісу пры Карле IV, спалучэнне гатычных і рэнесансных тэндэнцый. Будаўніцтва Карлштэйна – рэзідэнцыі чэшскіх каралёў. Культавае дойлідства. Сабор св. Віта ў Празе. Гісторыя яго ўзвядзення. Творчасць Пятра Парлержа і Мацея з Араса. Малая страна. Новы горад, Карлаў мост, Каралінум. Жывапіс майстра Тэадорыка. Алтарны жывапіс. Развіццё скульптуры, мініяцюры і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, касцюма.

Уздзеянне з XIV ст. на развіццё мастацтва гусіцкага антыкаталіцкага руху. Паняцце рэфармацыі. Дзейнасць Яна Гуса. Гусіцкія войны. Прастата і

дэмакратызм гусіцкай культуры. Знікненне складаных форм у мастацтве і літаратуры, шматгалосых спеваў у музыцы. Зруйнаванне гусітамі каталіцкіх храмаў.

Чэшскія землі ў XVI–XVIII стст. Трыццацігадовая вайна. Паражэнне ля Белага гары і страта дзяржаўнай незалежнасці чэшскіх земляў. Чэхія ў складзе манархіі Габсбургаў. Контррэфармацыя. Эміграцыя многіх дзеячоў культуры. Заняпад гарадоў і гарадской культуры Чэхіі. Двор імператара Рудольфа II як цэнтр маньерызму.

Позняя готыка і Рэнесанс ў чэшскіх землях. Архітэктары Б. Рэйт і М. Рэйзак. «Злата вулічка». Рэнесансныя плошчы чэшскіх гарадоў. Пражская, хрудзімская, пльзеньская школы жывапісу і скульптуры. Арачныя матывы, вялікія сады пры палацах, «фантаны, якія спяваюць». Майстар Літамнержыцкага алтара. Прадстаўнікі рудальфінскай школы. Багемскі крышталі. Развіццё кнігадруку. Адраджэнне шматгалосся ў музыцы.

Мастацтва чэшскага барока ў XVII–XVIII стст. Росквіт свецкага палацавага дойлідства. Архітэктурныя комплексы Д. Санціні, К. і К. І. Данцыгофераў. Архіепіскапскі і Чэрненскі палацы. Вальдштэйнскі палац. Палацава-паркавыя комплексы Малай Страны. Палац Кінскіх на Старамнескай плошчы. Загарадны палац «Троя». Храм св. Мікалая на Малай Стране. Скульптуры Карлава моста. Храм Ігнацыя, Ларэта, Кліменціум. Афармленне інтэр'ераў. Габелены. Росквіт станковага жывапісу. Творчасць К. Шкрэты, П. Брандла, фрэскі і пейзажы В. Рэйнера, гравюры В. Голара. Свецкі пачатак у дэкаратыўна-прыкладным мастацтве. Ювелірная справа і разьба па камені і шкле. Тэкстыльныя і фаянсавыя майстэрні. Прыдворныя капэлы. Адкрыццё першага опернага тэатра (1737). Прага XVIII ст. як адна з музычных сталіц Еўропы. Элементы ракако і класіцызму ў архітэктуры другой паловы XVIII ст. Змена выгляду Прагі. Аб'яднанне Новага і Старога градаў, Градчан і Малай страны.

Рэформы Марыі-Тэрэзіі і Іосіфа II. Эканамічны ўздым чэшскіх земляў. Мануфактуры. Школьная рэформа. Дэкрэты пра верацярпімасць і вызваленне сялян. Распаўсюджанне асветніцкай ідэалогіі ў канцы XVIII ст. Узнікненне асветніцкіх гурткоў і арганізацый, газет на чэшскай мове.

III. КУЛЬТУРНЫ ПРАЦЭС КРАІНЫ ВЫВУЧАЕМАЙ МОВЫ (БАЛГАРЫІ, ПОЛЬШЧЫ, СЕРБІІ, СЛАВАКІІ, УКРАІНЫ, ЧЭХІІ) ВА ЎМОВАХ ФАРМІРАВАННЯ НАЦЫЙ І БАРАЦЬБЫ ЗА НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ. АСНОўНЫЯ ТЭНДЭНЦЫІ І НАПРАМКІ РАЗВІЦЦЯ КУЛЬТУРЫ Ў КАНЦЫ XVIII – ДРУГОЙ ПАЛОВЕ XX СТ.

Культурны працэс Балгарыі ў канцы XVIII – другой палове XX ст.

Працэс фарміравання балгарскай нацыі, з'яўленне нацыянальнай эліты. Паісій Хіландарскі ў абароне нацыянальных інтарэсаў балгараў

(«Гісторыя славянабалгарская», 1762 г.). Паслядоўнікі а. Паісія і ўладыкі Сафронія – удзельнікі ранейшага нацыянальнага руху А. Некавіч (Нескавіч, Нешкавіч), І. Селмінскі, Н. Рыльскі і інш. Заснаванне эліна-балгарскай школы па грэчаскаму ўзору (Карлава, Слівен, Коцел і інш.). Выданне П. Бяронам першага балгарскага «Рыбнага» буквара.

Балгарскі рух супраць новай пагрозы асманізацыі ў 1865 г. Роля Канстанцінопаля ў адукацыі балгар, ідэя ўтварэння нацыянальнага балгарскага ўніверсітэта. Першыя балгарскія перыядычныя выданні і заснаванне балгарскай журналістыкі Канстанцінам Фоцінавым. Дасягненні ў галіне мовазнаўства («Слоўнік балгарскай мовы...» Н. Герава). Роля вывучэння айчыннай гісторыі ў справе ўмацавання нацыянальнай свядомасці (Ю. Венелін (Гуца). «Българско книжовно дружество» (БКД, «Балгарскае літаратурна-навуковае таварыства», 1869 г.) – аснова будучай балгарскай акадэміі навук. Рух за ўтварэнне аўтакефальнай царквы. Станаўленне новай балгарскай літаратуры.

Захаванне нацыянальнага каларыту ў балгарскім мастацтве. Фарміраванне нацыянальнага стылю ў архітэктуры і будаўніцтве (К. Фічаў), выкарыстанне народнага арнаменту (ансамбль Рыльскага манастыра). Гравюра і літаграфія. Пераход ад рэлігійных формаў да акадэмізму, рэалістычнага жывапісу (Г. Данчаў, С. Даспеўскі, Н. Паўловіч, Х. Цокаў). Нараджэнне тэатра ў 1856 г. Папулярнасць балгарскага і замежнага музычнага мастацтва; фарміраванне балгарскай нацыянальнай музыкі.

Культура Балгарыі ў новы час (1879–1944). Пераезд культурнага цэнтра з Плоўдзіва ў Сафію; узнікненне агульнанацыянальных культурна-асветных, літаратурна-мастацкіх і інш. аб'яднанняў. Новы этап у развіцці народнай асветы, фарміраванне структуры народнай адукацыі (1880). Прыняцце ў 1891 г. новага Закона аб адукацыі. Пераезд БКД ў Сафію, выданне з 1882 г. яго друкаванага органа «Периодическо списание» («Перыядычны часопіс»). Сувязі са славянскімі вучонымі (М. Драгаманаў і інш.). Развіццё балгарскай лінгвістыкі (Л. Мілеціч, І. Груеў і інш.), фалькларыстыкі і этнаграфіі (І. Шышманаў, А. Іліеў і інш.), гісторыі (М. Дрынаў), юрыспрудэнцыі (С. Бобчаў), геаграфіі (А. Ішыркоў), геалогіі (Г. Златарскі) і інш.

Адлюстраванне нацыянальнай барацьбы ў мастацкай літаратуры (рамантызм З. Стаянава і інш.); фарміраванне рэалізму. Творчы ўздым ў тэатральным мастацтве («Румелійская тэатральная трупа», 1883 г.), «Балгарская тэатральная трупа» і «Сталічная оперна-драматычная трупа»). Пачатак Народнага тэатра. Сцвярджэнне нацыянальнай драматургіі (п'есы І. Вазава, П. Яварава, П. Тодарава і інш.). Развіццё прафесійнай свецкай музыкі. Заснаванне ў 1908 г. у Сафіі Балгарскага опернага таварыства і першая балгарская опера Е. Манолава.

Жывапіс і архітэктура. Інтэнсіўнае будаўніцтва ў гарадах – стымул для развіцця дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва і скульптуры. Росквіт жанра партрэта. Заснаванне ў 1892 г. «Таварыства падтрымкі мастацтва» і дзейнасць разнастайных мастацкіх выставаў. Роля часопіса «Мастацтва»,

адкрыцця ў Сафіі ў 1896 г. дзяржаўнай школы малявання. Пашырэнне батальнай і сацыяльна-псіхалагічнай тэматыкі (Н. Паўловіч і інш.). Новае пакаленне мастакоў: А. Мітаў, І. Ангелаў, Я. Вешын і інш. Росквіт гарадскога будаўніцтва ў Сафіі, Варне, Плоўдзіве, Русе. Прысутнасць традыцыі эпохі нацыянальнага адраджэння. Дзейнасць архітэктараў-іншаземцаў; выкарыстанне класічных стыляў і прыкмет сецэсіі. Выдатныя помнікі: Балгарскі народны банк (1895), Вайсковая школа (1892) і інш.

Асаблівасці культурнага развіцця на памежжы XIX – XX стст. Пошукі новых духоўных арыенціраў і мастацка-эстэтычных каштоўнасцяў. Распаўсюджанне мадэрнізму. Рост выдання кніг, перыядычных выданняў. Дзейнасць таварыства «Сучаснае мастацтва» (Сафія, 1903), Балгарскага навуковага таварыства. Навуковыя сувязі з Заходняй Еўропай і славянскімі краінамі (І. Франко, Ф. Воўк). Пераход Балгарыі ад юліянскага да грэгарыянскага календара (1916).

Асноўныя тэндэнцыі развіцця балгарскай культуры ў 1920-я – 1940-я гг. Роля прыняцця закона аб асвеце ў 1921 г. Сафійскі ўніверсітэт – флагман навукі і вышэйшай адукацыі ў 1920-я – 1940-я гг. Утварэнне Музычнай і Мастацкай акадэміі. Важкая роля царквы ў школах рознага ўзроўню. Дэфіцыт уласных навуковых кадраў і роля іміграцыі. Аўтаномны статус Балгарскай акадэміі навук. Дасягненні вучоных-гуманітарыяў: літаратуразнаўцаў, этнографікаў, фалькларыстаў, мовазнаўцаў (С. Младэнава, Л. Мілеціча і інш.); грунтоўныя даследаванні гісторыкаў В. Златарскага, П. Мутафчыева і інш.; заснаванне балгарскай біяхіміі А. Златаровым. Развіццё балгарскай філасофіі (Д. Міхалчаў і інш.); зараджэнне школы сацыяльнай псіхалогіі (І. Хаджыйскі). Чытальні і распаўсюджванне бібліятэчнай справы. Пачатак новай эпохі ў развіцці літаратуры.

Намаганні Геа Мілева па сінхранізацыі балгарскага культурнага працэсу з еўрапейскім. Рух «Роднае мастацтва». Таленавітыя творы ў жывапісу – В. Дзімітраў-Майстар, П. Георгіеў, З. Баяджыеў і інш.; у графіцы – В. Захарыеў; у мастацтве ілюстрацыі – І. Бешкаў, Б. Ангелушаў. Другі рух «Новы мастацкі рэалізм» і дзейнасць «Таварыства новых мастакоў». Развіццё эклектыкі ў архітэктуры пасля Першай сусветнай вайны. З'яўленне новага пакалення архітэктараў – І. Васільеў, Д. Цолаў, С. Аўчароў, Й. Ёрданаў і інш. Сцвярджэнне неакласіцызму ў архітэктуры ў 1920-х – 1930-х гг.: Судовая палата, Балгарская акадэмія навук і інш. Дзейнасць украінскага мастака М. Парашчука ў Мастацкай акадэміі ў Сафіі. З'яўленне новай плеяды музыкантаў – П. Владзігераў, П. Стайнаў, Л. Піпкоў і інш. Дзейнасць аб'яднання «Сучасная музыка». Заснаванне ў Сафіі Народнай оперы (1921), Балгарскай народнай філармоніі, Дзяржаўнай музычнай акадэміі, аб'яднання народных хораў (1936). Развіццё мастацтва кіно. Асаблівыя дасягненні кінамастацтва ў 1930-х гг. (рэж. Н. Ларын, Б. Грэкаў і інш.). Распаўсюджванне перыядычных выданняў. Дзейнасць сафійскага радыё як даступнага сродка камунікацыі. Кнігадрук.

Развіццё культуры ў другой палове XX ст. Распаўсюджванне марксісцка-ленінскай ідэалогіі ва ўсіх сферах культурнага жыцця і навукі ва

ўмовах сацыялістычнай Балгарыі (1944–1989). «Чыстка» ва ўсіх установах асветы, навукі, культуры. Змены ў сферы адукацыі. Акадэмія грамадскіх навук і сацыяльнага кіравання (1969), Медыцынская акадэмія (1972) і інш. Працы гісторыкаў І. Дуйчава, Д. Ангелава; філолагаў Г. Цанева, П. Зарава і інш. Асноўныя этапы і дасягненні ў літаратурным працэсе (Е. Станеў, Д. Талеў, Й. Радзічкаў і інш.).

Выяўленчае мастацтва. Тэматыка «новых мастакоў» Д. Узунава, С. Сацірава, Ц. Баяджыева і інш. Асаблівыя дасягненні ў розных галінах мастацтва: у жывапісе – А. Паплілаў, А. Петроў, С. Русеў, Х. Стэфанаў; у графіцы – Т. Панаётаў, А. Нэйкаў, В. Ёнчаў, Ю. Мінчаў; у скульптуры – С. Крумаў, С. Даскалаў, С. Тодараў; у ілюстрацыі – Л. Зідараў, А. Дэнкаў, С. Атанасаў; у кераміцы – Г. Бакірджыеў, С. Райнаў, Г. Калараў і інш. Распаўсюджванне тыпавай архітэктуры. Зараджэнне эстэтычнага падыходу да будаўніцтва (гатэль «Балкан», Дзяржаўны савет, сталічны Палац культуры і інш.). Тэндэнцыя да стварэння архітэктурных ансамбляў.

Супярэчлівасць музычнага жыцця краіны. Музычныя навучальныя ўстановы (Сафійская кансерваторыя, музычныя вучылішчы; школы). Дзейнасць знакамітых кан'юнктурных і таленавітых кампазітараў (Л. Піпкоў, П. Владзігераў, Ф. Куцеў, А. Райчаў і інш.). Трансфармацыі ў сферы тэатра. Пашырэнне колькасці сталічных і правінцыйных тэатральных устаноў. П'есы Й. Радзічкава, С. Страціева і крытыка з боку партыйнага кіраўніцтва.

Развіццё кінамастацтва. Уласная кінавытворчасць (1944); першы ігравы фільм (1950). Перавага тэматыкі, накіраванай на сцвярджэнне сацыялістычнага ладу жыцця. Міжнародная вядомасць мастацкіх кінатвораў рэж. Б. Жалязнякова, В. Мірчава і інш. Тэлебачанне ва ўмовах камуністычнай дыктатуры; роля перыядычнай прэсы.

Развіццё міжнародных культурных сувязей. Стварэнне Камітэта дружбы і культурных сувязей з замежжам (1951) і цэнзурнай установы Галаўліта (1952). Аднабаковая арыентацыя на сувязі з СССР і сацыялістычнымі дзяржавамі. Паступовае ўстанаўленне сувязей і пашырэнне кантактаў у сферы культуры з заходнім светам. Важная роля Людмілы Жыўкавай – старшыні Камітэта мастацтва і культуры.

Асаблівасці «перабудовы» ў Балгарыі. Антыўрадавая дзейнасць балгарскай інтэлігенцыі. Запаўненне «белых плямаў» у гістарычным жыцці балгараў. Нелегальная літаратура. Праявы дысідэнцкага руху ў 1960-я гг. (Р. Ралін, Е. Манаў, К. Паўлаў і інш.), рэпрэсіі 1970-х гг. (Хр. Ганеў, Г. Маркаў). Раскрыццё дэмаралізацыі грамадства. Грамадскі рэзананс манаграфіі філосафа Жэля Жэлева «Фашызм» і рамана Благі Дзімітравай «Лице» («Аблічча»). Іншадумства выдатных прадстаўнікоў культуры і мастацтва – рэжысёра Хрыста Хрыстава, сцэнарыста Баяна Папазава, драматургаў Івана Радоева, Йордана Радзічкава і інш.

Культурны працэс Польшчы ў канцы XVIII – другой палове XX ст.

Асноўныя рысы ў развіцці польскай культуры ў 1795 – 1864 гг. Якасныя змены ў развіцці напрамкаў і формаў мастацкай творчасці пасля страты дзяржаўнасці (1795 г.). Узрастанне ролі інтэлігенцыі і мяшчанства. Культура класіцызму. Перавага формы над зместам. Сентыменталізм у польскай паэзіі. Роля польскага тэатра В. Багуслаўскага.

Навука, асвета і культура ў Каралеўстве Польскім. Дзейнасць урадавай камісіі веравызначэнняў і народнай асветы С. Патоцкага. Заснаванне Варшаўскага Таварыства сяброў навук (1800) і дзейнасць Станіслава Шашыца. Адкрыццё Варшаўскага ўніверсітэта ў 1816 г., Публічнай бібліятэкі (1817), Музычнай кансерваторыі, Палітэхнічнага інстытута і інш. Развіццё тэхнічных і гуманітарных навук (Ян Снядэцкі, Іаахім Лялевель).

Рост колькасці пачатковых школ. Дзейнасць Адама-Ежы Чартарыйскага на ўсходніх ускраінах былой Рэчы Паспалітай. Адкрыццё школ для дзяўчынак. Заняпад адукацыі польскага насельніцтва на аўстрыйскай тэрыторыі і землях, анексаваных Прусіяй; пагроза германізацыі. Цяжкае становішча Царквы. Асноўнае навукова-культурнае асяроддзе Галіцыі – Нацыянальны інстытут Асалінскіх з бібліятэкай, музеем і польскай друкарняй.

Вызначальная роля патрыятычнай літаратуры класіцызму. Манументальная архітэктура класіцызму. Палац Шашыца, Вялікі тэатр; пашырэнне тыпавых аб'ектаў. Развіццё гарадоў і будаўніцтва ў стылі класіцызму (касцёлы ў Варшаве, Пулавах, Сувалках, Кафедральны сабор у Вільні). Папулярнасць музыкі М. Агінскага. Дзейнасць пастаянных тэатраў у Варшаве, Вільні, Кракаве і Львове. Выдатны камедыёграф Аляксандр Фрэдра.

Польскі рамантызм. Ідэя нацыянальнага вызвалення. Росквіт літаратуры і музыкі ў 1830-я гг. Лепшыя прадстаўнікі – пісьменнікі, музыканты (Адам Міцкевіч, Фрыдэрык Шапэн і інш.). Творчасць С. Манюшкі. Польская культура ў эміграцыі (30-я гг. XIX ст.): навуковыя, літаратурныя, дабрачынныя таварыствы, школы, арганізацыі ўзаемадапамогі.

Знішчэнне і заняпад польскай мастацкай школы пасля падзелаў дзяржавы; існаванне аб'яднанняў мастакоў у Варшаве, Вільні і Кракаве пасля 1815 г. Талент П. Міхалкоўскага. Уклад Антонія Карацы ў развіццё польскага мастацтва. Рамантычная архітэктура з тыповай неаготыкай – стыль багатых касцёлаў і вясковых арыстакратычных сядзібаў (1839–1842 гг. – перабудова касцёла св. Яна ў Варшаве).

Цяжкасці ў развіцці навукі. Выдатны гісторык-рамантык І. Лялевель. Уплыў і ўзаемадзеянне масавай і элітарнай культур. Польскія друкарні і выдавецтвы ў Францыі і Бельгіі. Дзейнасць бібліятэк. Стварэнне кафедры славянскіх літаратур і моў у Калеж дэ Франс.

Культура Польшчы ў другой палове XIX ст. Рэлігійнае жыццё. Асноўныя рысы і асаблівасці польскага пазітывізму. А. Свентахоўскі і інш.

Роля цензуры і развіццё пазітывізму ў літаратуры (Баляслаў Прус, Эліза Ажэшка, Генрык Сянкевіч, Марыя Канапіцкая). Уклад кракаўскіх пазітывістаў у барацьбу супраць рамантычных тэндэнцый (В. Калінка, Ю. Шуйскі і інш.). Варшаўская гістарычная школа. Праграма арганічнай працы ў Каралеўстве Польскім. Рост накладаў газет і часопісаў. Распаўсюджванне рэалізму ў канцы XIX ст.

Русіфікацыя школы і распаўсюджванне тайнай адукацыі пасля 1863–1864 гг. на землях Царства Польскага. «Лятуцы ўніверсітэт» Ядзвігі Давідавай (1885 г.). Польскія п’есы на тэатральнай сцэне (талент Х. Маджаеўскай і В. Рапацкага). Значэнне опер Станіслава Манюшкі.

Эстэтычная і выхаваўчая роля жывапісу ў другой палове XIX ст. Адкрыццё ў 1859 г. у Варшаве Таварыства падтрымкі прыгожых мастацтваў. Папулярнасць творчасці Я. Матэйкі. Выставы сучаснага жывапісу (Генрык Семірадскі, Максіміліян і Аляксандр Гярымскія, Юзэф Хялмоньскі, Лявон Вычулкоўскі).

Культурная палітыка прускай улады. Вайна Бісмарка з каталіцкай царквой за культуру – «Культуркампф». Супрацьстаянне палякаў германізацыі. Стварэнне сеткі бібліятэк і чытальняў у гарадах і вёсках, дзейнасць жаночага супольніцтва сяброў узаемадапамогі і апыкунства над дзецьмі «Варта» (1894). Нацыянальнае адраджэнне ў Варміі, Мазурах, Сілезіі і Кашубіі. Барацьба за правы польскай мовы ў пратэстанцкай царкве (Кшыштаф Мранговіюш, Густаў Гізевіюш, М. Кайша, В. Кянтшынскі). К. Мярка – заснавальнік польскай кнігарні ў Бытаме. Дзейнасць Ф. Цайновы, І. Дзярдоўскага, А. Майкоўскага ў Кашубіі. Сцвярджэнне ідэі нацыянальнага салідарызму.

Асвета, навука і культура ў землях, якія знаходзіліся пад уладай Аўстрыі. Аўтаномія ў Галіцыі (з 1867 г.) – галоўная ўмова для свабоднага развіцця культуры і асветы, захавання нацыянальных традыцый. Увядзенне абавязковай дармовай 4-х гадовай адукацыі ў 1872 г. Аб’яднанні і асацыяцыі. Народныя бібліятэкі і чытальні, асветніцкае аб’яднанне «Школьная Маці». Роля Ягелонскага і Львоўскага ўніверсітэтаў, Кракаўскай акадэміі навук. Кракаў – асяроддзе польскага культурнага жыцця на мяжы стагоддзяў. Навуковыя дасягненні (З. Врублеўскі і К. Альшэўскі). Росквіт тэатральнага мастацтва, мастацкія выставы вядомых майстроў (Я. Матэйка, Ю. Косак і інш.); агульныя з’езды ўсіх палякаў у Львове і Кракаве.

Культура, навука і адукацыя на мяжы XIX – пач. XX ст. Навукова-тэхнічны прагрэс і змены ў штодзённым жыцці і быце (з’яўленне цягнікоў, аўтамабіляў, газавых ліхтароў, тэлеграф, тэлефон, масавыя накладны газеты; выкарыстанне электрычнасці). Змены ў модзе. Развіццё навукі. Універсітэты ў Кракаве і Львове. Развіццё гістарычнай навукі. Польскія навукоўцы ў эміграцыі (М. Складоўская-Кюры). Мадэрнізм ў польскай культуры. «Малая Польшча». Мадэрнізм ў жывапісе. Сімвалізм (Я. Мальчэўскі і інш.), кубізм (Т. Макоўскі), экспрэсіянізм (В. Вайткевіч). Стыль «мадэрн» («сецэсіён») у архітэктуры. Мадэрнізм у музычнай культуры

(К. Шыманоўскі, М. Карлавіч і інш.). Тэатр і мастацтва кіно. Роля культуры ў захаванні адзінства польскай нацыі.

Грамадскае і культурнае жыццё ў гады Другой Рэчы Паспалітай (1918–1939).

Каталіцкая царква і іншыя канфесіі ў Польшчы. Сувязь рэлігійных супольнасцяў з дзяржаўнымі структурамі. Традыцыйны характар польскага каталіцызму (культ Божай маці, паломніцтва да яе іконы ў Чанстахову, Ясна-Гуру, Вільню і інш.). Дзейнасць у Польшчы тысяч аб'яднанняў – шырокая сетка агульнапольскіх асветніцкіх, выхаваўчых, творчых і інш. аб'яднанняў і мясцовых арганізацый (Таварыства народных чытальняў, народнай школы і інш.). Пабудова польскай сістэмы адукацыі; выдавецкая дзейнасць. Асабліва папулярнасць літаратуры (С. Жаромскі, У. Рэймант, М. Дамброўская, З. Налкоўская і інш.). Польская мастацкая эліта. Дасягненні мастакоў-авангардыстаў, сусветная вядомасць кампазітараў (Караль Шыманоўскі) і музыкантаў-віртуозаў (Артур Рубінштэйн). Вядомыя тэатральныя трупы Ю. Астэрвы і Л. Шылера. Кінамастацтва ў Польшчы (сусветная слава Полы Нэгры). Роля этнічных меншасцяў (украінцаў, беларусаў, яўрэяў і інш.), іх традыцый і звычаяў у культурным жыцці Польшчы. Палякі за межамі Другой Рэчы Паспалітай.

Польская культура ў другой палове ХХ ст. Польская культура ў гады Другой сусветнай вайны. Закрыццё выдавецтваў, бібліятэк, чытальняў. Асветніцкае і культурнае жыццё палякаў у падполлі. Царква і рэлігійнае жыццё палякаў. Трагічны лёс яўрэяў.

Грамадскае і культурнае жыццё ў 1945–1956 гг. Адраджэнне розных саюзаў і асацыяцый, навуковага і тэатральнага жыцця. Рэформа ўсіх ступеняў адукацыі. Перыарыентацыя культурных сувязей з Захаду на Усход (Савецкі Саюз). Увядзенне цэнзуры, камуністычная прапаганда. Саветызацыя грамадства. Дзяржаўная манаполія на выдавецтва. Рэформа школьных праграм. Дзейнасць Міністэрства навукі і вышэйшай адукацыі і Інстытута падрыхтоўкі навуковых кадраў пры ЦК ПАРП па «чыстцы» навуковых і культурных кадраў. Новы стыль – сацрэалізм (К. Брандзіс, Е. Анджэўскі і інш.). Ідэалагічны націск у сферы кіно і тэатра. Дасягненні ў музычным мастацтве, якое найменш схільнае да ўціску і цэнзуры (В. Лютаслаўскі, К. Пендарэцкі); сусветная вядомасць выканаўцаў (К. Цымерман, Г. Чэрні-Стэфанская, В. Вілкамірская). Заняпад выяўленчага мастацтва; распаўсюджванне тыпавай архітэктуры.

Ідэалагічны націск на інстытут Царквы. Культурнае жыццё ў 1960-я гг. Вяртанне пасляваеннай эміграцыі. Тэатр, радыё, развіццё навукі. Росквіт польскай школы кіно (Анджэй Вайда, Кшыштаф Занусі і інш.). Змяненні ў выяўленчым мастацтве, музыцы. Развіццё джазавай музыкі.

Адступленне ад сацрэалізму, пашырэнне тэматыкі ў літаратуры. Ежы Брашкевіч, С. Мрожак, С. Лем. Пашырэнне тэатральнай інфраструктуры. Польскае музычнае жыццё.

Культурны працэс Сербіі ў канцы XVIII – другой палове XX ст.

Рост нацыянальнай свядомасці сербаў ў канцы XVIII – пачатку XIX ст. Этнічная і моўная блізкасць, агульныя задачы ў развіцці культуры народаў Сербіі, Ваяводзіны, Чарнагорыі, Харватыі, Босніі і Герцагавіны ў XIX – пачатку XX ст. Нацыянальнае Адраджэнне і праблемы афармлення літаратурных моў. Адлюстраванне культурнага працэсу ў творчасці пісьменнікаў, гісторыкаў, палітыкаў і інш. Ідэя югаславізма ў 40 – 50-я гг. XIX ст. Сербская рэцэпцыя ідэі агульнасці славян. Перадумовы зараджэння ілірызму і славінства, аўстраславізм – культурна-гістарычны аспект. Спецыфіка станаўлення і развіцця сербскай культуры.

Змяшчэнне культурнага цэнтра сербаў з тэрыторыі Ваяводзіны (Аўстрыйская імперыя) у землі Сербскага княства пасля атрымання Сербіяй самастойнасці (1878). Новы імпульс для развіцця сербскай культуры. Пашырэнне значэння перыядычнага друку, дзейнасць асветніцкіх таварыстваў, сцвярджэнне нацыянальнага тэатру ў Карагуевацы, потым ў Бялградзе. Пашырэнне зацікаўленасці народнай творчасцю, развіццё літаратуры рамантызму. Дзейнасць пачынальніка сербскай культуры Дасіфея Абрадавіча (1739-1811). Фарміраванне сербскай літаратурнай мовы на базе наваштокаўскіх гаворак. Вук Караджыч (1789–1864) як выдатнейшы культурны дзеяч. Яго рэформа сербскага кірылічнага алфавіта (вуковіца). Мастакі ў барацьбе за адраджэнне нацыянальнай сербскай культуры.

Адкрыццё сербскай друкарні ў Бялградзе (1831). Першая вышэйшая навучальная ўстанова ў Карагуевацы (з 1841 – у Бялградзе) – аснова Бялградскага ўніверсітэта (з 1905). Асветныя і навукова-культурныя інстытуцыі: Маціца сербская (1826), Народная бібліятэка Сербіі (1832), Таварыства сербскай славеснасці (1842, з 1864 – Сербскае вучонае таварыства). Станаўленне прафесійнай сербскай навукі ў 1860 – 1870-я гг. Гісторыкі Іларыён Руварац і Стаян Наваковіч. Адкрыццё Сербскай Акадэміі навук (1886). Адукацыя сербаў у заходнееўрапейскіх і расійскіх універсітэтах. З’яўленне нацыянальнай інтэлігенцыі Сербіі.

Уплыў рускага рэалізму на сербскую літаратуру. Заснаванне ў 1892 г. Сербскага літаратурнага таварыства. Сімвалізм Ісідоры Сякуліч. Уплыў французскага мастацтва ў літаратуры, выяўленчым мастацтве, музыцы. Пачынальнікі сербскай мастацкай школы – Джура Якшыч, Пайя Йаванавіч. Стварэнне нацыянальнага тэатра, оперы і музычнай школы ў пачатку XX ст. Сербскі народны тэатр (Нові Сад, 1861). Першы сербскі кампазітар Стэван Макраняц. Дапамога рускага рэжысёра А. В. Андрэева.

Змяненні ў горадабудаўніцтве. Перавага балканскай архітэктуры ў 1-й палове XIX ст. (невялікія двухпавярховыя будынкi: дом Навума Ічка, 1825; палац княгіні Любіцы, 1829-1831; князя Мілаша, 1831 у Бялградзе). Перабудова Бялграда ў еўрапейскім стылі пасля вызвалення ад туркаў.

Культурнае жыццё сербаў Аўстрыйскай імперыі ў XIX – пачатку XX ст. Роля культурных цэнтраў (Нові Сад і Срэмскія Карлаўцы). Сербская

культура пасля рэакцыйнага дзяржаўнага перавароту ў 1893 г. Пранікненне з Захаду мадэрнісцкіх уплываў на мастацтва канца XIX – пачатку XX ст. Распаўсюджванне ў 2-й палове XIX ст. грамадскіх будынкаў, пабудаваных па ўзоры еўрапейскай эклектычнай архітэктуры (будынак рэктарата Бялградскага ўніверсітэта, 1863; чэшскі архітэктар Я. Няволе, J. Nevole, 1812–1903) – сумесь элементаў неаготыкі і неарэнесансу. Пашырэнне ўплыву аўстра-венгерскай школы ў пачатку XX ст. Росквіт дойлідства і дэкаратыўнага мастацтва. Палацавае будаўніцтва ў стылі класіцызму. Позняе развіццё скульптуры ў Сербіі (канец XIX ст.). Партрэтнае і манументальнае мастацтва С. Стаянавіча, кампазіцыі П. Палавічыні ў 1840–1850-я гг. Заняпад дэкаратыўнага мастацтва Сербіі. Адраджэнне мастацкіх промыслаў у 1-й палове XX ст. (стылізаваныя пад сярэднявечнае мастацтва керамічныя пано І. Табаковіча)

Развіццё сербскай культуры ў 1-й пал. XX ст. Адукацыя, навука і культура Югаславіі. Узаемасувязь эканомікі і культурна-адукацыйнага ўзроўню. Універсітэты Заграба і Бялграда. Навуковая дзейнасць: геаграфічнае таварыства Ёвана Цвііча (1910), гістарычнае таварыства (1927) і інш. Выданне ў 1925–1929 гг. «Серба-харвата-славенскай энцыклапедыі». Выдатныя працы гісторыкаў С. Ёванавіча, Ф. Шышыча і інш. Росквіт творчасці югаслаўскіх пісьменнікаў (Б. Нушыч, І. Андрыч і інш.).

Індывідуальны, суб'ектыўны пачатак у выяўленчым мастацтве. Творчасць сербскай групы прымітывістаў. Дзейнасць аб'яднання «Зямля» на чале з К. Хегедушычам. Спалучэнне натуралістычных і акадэмічных рыс у помніках і станковых кампазіцыях Дж. Ёванавіча (1861–1953) і С. Раксандзіча (1874 – 1943). Нацыянальнае і ўніверсальнае ў сербскім жывапісе. Сусветная вядомасць скульптара І. Мештравіча, А. Аўгусцінчыча. Уласныя архітэктурныя цэнтры Сербіі, Харватыі, Славеніі.

Музычнае мастацтва Сербіі. Кампазітар Петар Каньёвіч. Сербскае опернае і балетнае мастацтва. Тэатральны рэжысер Бранка Гавела. Папулярнасць мастацтва кіно. Перавага англійскага і амерыканскага рэпертуару. Дзейнасць «Радые-Любляна» і «Радые-Бялград».

Культура Югаславіі ў 2-й пал. XX ст. Культура Югаславіі ў гады Другой сусветнай вайны і акупацыі. Увага да адукацыі пасля вайны і падзей 1948 г. Сістэма «народных універсітэтаў». Сетка бібліятэк, музеяў, дамоў культуры і кінатэатраў. Партыйна-дзяржаўны кантроль за «свабодай творчасці». Спецыфіка развіцця югаслаўскай культуры (непапулярнасць метаду сацрэалізму). Ваенная тэматыка ў кіно, мастацкай літаратуры. Сусветная вядомасць заграбскай мультиплікацыі.

Неардынарныя шляхі развіцця выяўленчага мастацтва. Суіснаванне рэалістычнай (акадэмічнай) школы з рознымі напрамкамі авангарду. Папулярнасць мастакоў гэтак званай «хлебінскай школы». Арыгінальнасць архітэктурных будынкаў (Народная бібліятэка ў Бялградзе, сабор св. Савы і інш.). Скульптуры І. Мештравіча і А. Аўгусцінчыча.

Дзейнасць філармоній і тэатраў, прафесійных харэаграфічных ансамбляў (харвацкі «Лад», сербскі «Кола»). Кардынальныя змены ў культурным

жыцці Югаславіі ў 1980-я гг. Развіццё гісторыка-палітычнай публіцыстыкі, філасофіі, сацыялогіі.

Культурны працэс Славакіі ў канцы XVIII – другой палове XX ст.

Культура славацкага народа ва ўмовах грамадска-палітычнага і нацыянальна-вызваленчага руху у чэшскіх і славацкіх землях. Дзейнасць Яна Колара (1793–1852) і канцэпцыя славянскай узаемнасці. Агульнае і прынцыпова адметнае ў нацыянальным руху чэхаў і славакаў. Дзейнасць будзіцеляў. Папярэднікі руху нацыянальнага адраджэння ў Славакіі – гісторыкі і філолагі (Я. Севярыні, Ю. Папанак). Распрацоўка славацкай літаратурнай мовы і «Славацкая граматыка» А. Бярналака.

Барацьба за адраджэнне славацкай нацыянальнай культуры. Ідэя аб аўтахтоннасці славакаў і адстойванне нацыянальнай самабытнасці. Навуковыя і культурна-асветніцкія суполкі ў 20-30-х гг. XIX ст. у Левачы, Кежмарцы, Прэшаве, Банска-Быстрыцы, Банска-Шцяўніцы. Таварыства аматараў славацкай мовы і літаратуры ў Будзе (1834). Цэнтр нацыянальнага і культурнага жыцця – Браціслава – і кіраўнічая роля ў ім Л. Штура ў 1840-я гг. «Славацкая нацыянальная газета». Адукацыйны стан славакаў. Германізацыя (пасля 1849, мадзярызатарскія тэндэнцыі 1860-х гг.). Прыярытэты ў выхаванні «венгерскага палітычнага народу». Асноўныя працы гісторыкаў Ф. Палацкага і П. Шафарыка. Партрэты Яна Рамбаўера і пейзажы Карала Марка. Новае пакаленне мастакоў (Й. Клеменс і П. Богунь).

Асноўныя дасягненні ў культуры 2-й паловы XIX – пачатку XX ст.

Прыняцце «Мемарандума славацкага народа» (1861) і патрабаванне аўтаноміі. Заснаванне культурна-асветніцкага таварыства «Маціца славацкая», падрыхтоўка да адкрыцця нацыянальнага тэатра. Адкрыццё Нацыянальнага дома ў Марціне (1889). Залежнасць славакаў ад Будапешта пасля ўтварэння Аўстра-Венгрыі (1867); нацыянальная і культурная дыскрымінацыя славакаў. Масавая эміграцыя славакаў.

Рэалізм у славацкай літаратуры (С. Гурбан-Ваянскі, Я. Влчэк і інш.). Масавасць рэлігійнай літаратуры. Шырокае распаўсюджанне аматарскага тэатра і народных пеўчых калектываў. Кампазітар Ян Бела.

Палітыка дэнацыяналізацыі славакаў. Славацкія мастакі ў эміграцыі (Пешт, Вена, Венецыя і інш.). Пашырэнне ўплыву мюнхенскай школы. Каляровыя кантрасты Даменіка Скуцецкага («Вогненны Скуцецкі»). Аднаўленне нацыянальнага жыцця, цесная сувязь з Мюнхенам і Прагай у 1990-я гг. Новыя напрамкі ў мастацтве. Сінтэз акадэмічных традыцый і асабістых пошукаў у мастацтве Г. Малы, П. Керна і інш. Дынастыя скульптараў Дунайскіх.

Культура Славакіі ў 1-й пал. XX ст. Палітычная сітуацыя на пач. XX ст. Гласісты і «маральнае адраджэнне славацкага народа». Мілан Годжа. Чэхафільская арыентацыя Антона Штафанека. Ідэя адзінага чэхаславацкага

народу. Уплыў ідэй Т. Г Масарыка. Стварэнне ў 1918 г. Чэхаславацкай рэспублікі. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці культуры новай дзяржавы.

Поспехі ў развіцці нацыянальных культур чэхаў і славакаў. Культурна-асветніцкія ўстановы. Формы духоўнай культуры: дэкадэнцкі сімвалізм, а ў 1920-я гг. – розныя варыянты кубізму, экспрэсіянізму, сюррэалізму. Творчасць Ф. Кафкі і сацыяльна-палітычны пратэст Я. Нэймана. Нацыянальнае пытанне і дзейнасць апазіцыйных тэатраў «Вызвалены» і «Д-34». «Мафія». Дзейнасць чэшскай і славацкай культурнай эліты ва ўмовах эміграцыі.

Школьная адукацыя. Развіццё вышэйшай адукацыі. Тэорыя чэхаславакізму, яе ўплыў на развіццё славацкай самасвядомасці. Аднаўленне дзейнасці Славацкай Маціцы. Навука. Філасофія. Гісторыяграфія.

Агульнадэмакратычны і рэвалюцыйны напрамак чэшскай літаратуры. Я. Гашак. Чэшскі паэтызм. К. Тайге. Фантастычныя творы К. Чапека. Сюррэалізм Р. Фабры, Ш. Жары і інш. Рэалізм старэйшага пакалення славацкіх пісьменнікаў (М. Кукучын, Й. Таеўскі і інш.). Арыгінальная творчасць Й. Цыгера-Гронскага.

Выяўленчае мастацтва. Абстракцыянізм. Рэалістычны і сюррэалістычны напрамкі ў жывапісе. Дзейнасць самабытных мастакоў. М. Галанда (1895–1938). Ц. Маернік (1909–1945) і так званыя фігурацівісцкія плыні авангардызму ў Чэхаславакіі. Творчасць М. Галанды, Я. Жалібскага. Уклад чэшскай школы мадэрну (сэцэсіён), функцыяналізму і канструктывізму ў развіццё сучасных напрамкаў. Фарміраванне славацкай і закарпацкай школ жывапісу. Дасягненні скульптараў Я. Каніярака, Ф. Штэфунака, Й. Косткі і інш. Архітэктура. Комплекс міжнароднага кірмашу на ўзбярэжжы Дуная ў Браціславе.

Развіццё тэатральнага мастацтва. Старэйшае пакаленне ў музыцы (В. Фігуш-Быстры, М. Мойзас). Шырокая вядомасць Э. Суханя. Кінамастацтва. Драматызм і змрочная экспрэсія карцін часу гітлераўскай акупацыі. Складаны лёс тэатра ў гады вайны. Дзейнасць мастакоў у падполлі, фізічная расправа з лепшымі прадстаўнікамі (Э. Ф. Бурьян).

Развіццё славацкай культуры ў другой палове XX ст. (1945-1989). Устанаўленне ў 1948 г. манапольнай палітычнай улады КПЧ, ідэалагізацыя ўсіх сфер жыцця, у тым ліку навукі і культуры. Стварэнне адзінай сістэмы адукацыі пад патранатам дзяржавы. Увядзенне адзінай усеагульнай, абавязковай і бясплатнай адукацыі. Развіццё навукі і вышэйшай адукацыі. Ідэалагічны і партыйны дыктат ў галіне гісторыі, філасофіі, эканомікі, права. Заняпад школы пазітывізму. Ідэалагічны кантроль за сродкамі масавай інфармацыі. Задачы культуры па стварэнні «новага чалавека». Нападкі на сучасныя авангардысцкія і мадэрнісцкія хвалі, мастацкую спадчыну пісьменнікаў (К. Чапек і інш.). Заняпад культурных сувязей з Захадам.

Гады «адлігі» (канец 1950–пачатак 1960-х гг.), перыяд «пражскай вясны». Дыферэнцыяцыя мастацкай творчасці: афіцыйная, самвыдатаўская, эмігранцкая, андэграўнд. Дзейнасць у эміграцыі «Савета Свабоднай

Чэхаславакіі» і Сусветнага кангрэсу славакаў з цэнтрам у Канадзе. Чэшская паэзія. Я. Сейферт.

Сусветнае прызнанне творчасці Мілаша Формана. Наватарская паэтыка чэхаславацкіх фільмаў Ёіржы Менцела, Веры Хіцілавай, Юрая Герца і інш. Дзейнасць кінастудый (чэшская «Барандаў» і славацкая «Коліба»). Развіццё тэатральнага мастацтва. В. Гавэл. Творчы пошук тэатраў-студый малых формаў у Празе, Брно і інш. Вядомасць славацкіх оперных выканаўцаў (Габрыэла Бянячкава, Эдзіта Груберава, Петар Дворскі). Традыцыя правядзення музычных фестываляў у Празе і Браціславе. Творчасць Петра Эбена і Сватоплука Гавелкі.

Спалучэнне традыцыйных і новых формаў у прыкладным мастацтве. Славацкія габелены Фула і Алексі. Традыцыі нацыянальнай драўлянай скульптуры ў творчасці Людвіка Коркаша, народныя славацкія традыцыі ў творчасці В. Кампанакі. Выяўленчае мастацтва. Творчыя выставы. Шэдэўры архітэктуры Д. Кузмы, Й. Янкавіча. Архітэктурныя дамінанты 1970–1980-х гг. – «Форум» у Браціславе, галоўны будынак Маціцы Славацкай у г. Марцін і інш. Славацкія архітэктары Д. Кузма, А. Цымерман і інш. Дасягненні ў галіне рэстаўрацыі гістарычных помнікаў архітэктуры (Браціслаўскі град, гістарычны комплекс г. Банска-Шцяўніца і інш.).

Культурны працэс Украіны ў канцы XVIII – другой палове XX ст.

Тры этапы Адраджэння. Уздым нацыянальнай свядомасці і афармленне новай нацыянальнай мадэлі культуры. Дамініруючая роля літаратуры. Працэсы русіфікацыі ў Левабярэжнай Украіне і Слабажаншчыне (канец XVIII ст.). Прыгнёт украінскай культуры і яе барацьба з асіміляцыйнымі намерамі расійскага царызму, польскай шляхты, румынскіх баяраў, угорскіх феодала, аўстрыйскага цэсарства. Украінскае Адраджэнне Новага часу ў агульнаславянскім кантэксце. Выключная роля І. Катлярэўскага (1769 – 1838) у развіцці разнастайных выяў духоўнай культуры ўкраінцаў (станаўленне нацыянальнай літаратурнай мовы, драматургіі і інш.). Развіццё нарадазнаўства, даследаванне фальклору (М. Цэртэлеў, М. Максімовіч, В. Бадзянскі, П. Куліш і інш.), гісторыі (М. Маркевіч, М. Кастамараў). Стан адукацыі ва ўкраінскіх землях (адкрыццё ўніверсітэтаў у Харкаве, Кіеве, Адэсе). Пашырэнне мастацка-выяўленчага дыяпазону літаратуры. Харкаўскія і кіеўскія пісьменнікі-рамантыкі. Пачатак новай літаратуры на заходне-ўкраінскіх землях («Руская тройца», 1830-я гг.). Рэвалюцыйны геній Тараса Шаўчэнкі (1814 – 1861), уплыў яго творчасці на нацыянальнае адраджэнне славянскіх народаў. Кіеўскае аб'яднанне «Кірыла-Мяфодзіеўскае брацтва», таварыства філаматаў і філарэтаў у Вільні: тыпалогія праграмнай дзейнасці нацыянальнай інтэлігенцыі. Руска-ўкраінскія культурныя ўзаемадачынненні на працягу XIX ст.: удзел украінскіх творчых сіл у культурным жыцці Масквы і Пецярбурга, роля рускай перыёдыкі ў станаўленні ўкраінскага літаратурнага працэсу.

Архітэктура і будаўніцтва на ўкраінскіх тэрыторыях. Класіцызм і ампірныя формы ў культавым і свецкім будаўніцтве (А. Шостак, В. Бярэці). Зараджэнне рэалізму ва ўкраінскай скульптуры і жывапісе (А. Венецыянаў, Т. Шаўчэнка). Расшырэнне тэматыкі, праблематыкі, выяўленчых магчымасцей ўкраінскага мастацкага слова. Спалучэнне ў літаратуры рамантычных тэндэнцый з прыёмамі этнаграфічна-побытавага, крытычнага рэалізму. Росквіт эпічных жанраў. Станаўленне і поспехі ўкраінскага прафесійнага драматычнага тэатра, гастролі па Расіі, Беларусі (М. Крапіўніцкі, М. Старыцкі, І. Карпенка-Кары). Дасягненні музычнай культуры ў Галіцыі (М. Вярбіцкі, І. Лаўраўскі, Дз. Січынскі). Мікола Лысенка і развіццё жанраў ўкраінскага музычнага мастацтва (опера, сімфонія, канцэрт і інш.).

Культурнае жыццё Украіны канца XIX – пачатку XX ст. Культура як умова стварэння і адраджэння нацыі. Адукацыйныя рэформы ў Расійскай імперыі. Львоў як цэнтр ўкраінскай выдавецкай, навукова-літаратурнай дзейнасці. Роля нацыянальнай перыёдыкі ў кансалідацыі нацыі. Удзел літаратараў (М. Драгаманаў, І. Нячуй-Лявіцкі, І. Франко, М. Кацюбінскі, Леся Українка, заходнеўкраінскія пісьменнікі В. Кабылянская, В. Стафанік і інш.) у станаўленні культурнага працэсу, міжнацыянальных кантактаў ўкраінцаў з Усходняй і Заходняй Еўропай. Пospехі мастацкага перакладу. Вывучэнне народнай культуры, гісторыі (М. Грушэўскі). Абнаўленне мастацкай палітры ва ўсіх жанрах пісьменства і жывапісу. Украінская літаратура як арганічны кампанент агульнаеўрапейскага культурнага працэсу. Зараджэнне новых мастацкіх плыняў у літаратуры і выяўленчым мастацтве (сімвалізм, неарамантызм, экспрэсіянізм, імпрэсіянізм, абстракцыянізм, сюррэалізм). Фарміраванне цэнтраў жывапісу (Кіеў, Харкаў, Адэса); нацыянальнай школы партрэтнага і пейзажнага мастацтва (М. Піманенка, І. Труш, У. Арлоўскі, С. Васількоўскі). Сусветная слава ўкраінскай драматургіі (У. Віннічэнка), мастацтва вакалу (С. Крушальніцкая). Распаўсюджанне мадэрну ва ўкраінскай архітэктуры (В. Крычэўскі, В. Гарадзецкі). Неакласіцызм архітэктара П. Алешына. Утварэнне Украінскай Акадэміі мастацтваў. Развіццё манументальнага жывапісу. Радыкальныя змены ў кірунку нацыянальна-культурнага адраджэння ў 1917–1920 гг. (нацыянальна-дэмакратычная рэвалюцыя, утварэнне УНР, ЗУНР).

Асноўныя тэндэнцыі развіцця ўкраінскай культуры ў 1-й палове XX ст. Украінскі культурны Рэнесанс 1920-х - 1930-х гг. Культурная палітыка Польшчы ў Галіцыі і на Валыні. Працэсы ўкраінізацыі ва УССР, беларусізацыі ў БССР. Падобнасць тэндэнцыі ў развіцці ўкраінскай і беларускай культуры. Пазітыўныя працэсы ў галіне адукацыі. Украінская літаратурная дыскусія 1925-1928 гг. і яе рэзананс сярод беларускай інтэлігенцыі. Мікола Хвільёвы і ВАПЛІТЕ. Рэформы ўкраінскага тэатральнага мастацтва (Л. Курбас і яго тэатр «Берэзіль»). Кіеўская і Адэская кінастудыі, сусветная слава кінатворчасці А. Даўжэнкі. Дасягненні ў экранізацыі ўкраінскай літаратурнай класікі. Уздым ўкраінскай музычнай

культуры. Утварэнне нацыянальнага тэатру оперы і балета (Кіеў, Харкаў, Адэса), кансерваторыі, тэатра музычнай камедыі. Эвалюцыя ва ўкраінскім выяўленчым мастацтве. Асноўныя тэндэнцыі ў развіцці манументальнага жывапісу (М. Байчук). Дасягненні ўкраінскай навукі.

Развіццё культуры ва ўмовах сцвярджэння таталітарызму ў 30-я гг. XX ст. Ідэалагічны і палітычны ціск на працэсы культурнага адраджэння ва ўкраінскіх землях, прымусовая арыентацыя творцаў на вытворчую тэматыку ў літаратуры і мастацтве. Палітыка «ваяўнічага атэізму». «Растрэлянае Адраджэнне».

Культурная сітуацыя ў Заходняй Украіне. Новыя імпульсы да духоўнага адраджэння і кансалідацыі ўкраінскай нацыі пасля ўз'яднання ўсходніх і заходніх ўкраінскіх зямель ў 1939 г.

Украінская культура ў гады ваеннага ліхалецця (1940-1945). Трансфармацыі ў культурным жыцці Заходняй Украіны ва ўмовах аб'яднання ўкраінскіх зямель у межах адзінай дзяржавы. Палітыка «падвоеных стандартаў» савецкай улады, знішчэнне культурных каштоўнасцяў. «Вогненныя саракавыя» і іх адлюстраванне ў літаратуры, кіно, драматургіі. Тэма патрыятызму і ўсенароднага подзвігу ў творчасці П. Тычыны, М. Рыльскага, У. Сасюры і інш. Франтавая публіцыстыка. Адлюстраванне гераізму і мужнасці мастакамі (М. Глушэнка, Ф. Самусеў, К. Трахіменка.) Ваенна-патрыятычная тэматыка тэатральна-сцэнічнага мастацтва. Франтавыя брыгады (М. Крушальніцкі, Д. Мілюценка, А. Сярдзюк, А. Бучма і інш.). Кінатворчасць у ваенныя гады (А. Даўжэнка і інш.). Культурнае жыццё ў акупацыі. Новыя хвалі ідэалагічнага наступлення на культурную і нацыянальную сферу грамадскага жыцця напрыканцы вайны.

Украінскі культурны працэс у 40-я – 50-я гг. XX ст. Будаўніцтва матэрыяльнай базы ўкраінскай культуры. Развіццё адукацыі і навукі (новы змест і метадыка). Кампанія па выкараненню нацыяналізму ва ўкраінскай літаратуры і мастацтве (лёс У. Сасюры, А. Даўжэнкі і інш.).

Асноўныя тэндэнцыі і асаблівасці развіцця культуры ў другой палове XX ст. (60 – 80-я гг.).

Перамены ў палітычным, духоўным жыцці народаў СССР, выкліканыя асуджэннем КПСС культу І. Сталіна. «Хрушчоўская адліга» і яе жыватворны ўплыў на ўсе сферы культуры. Усеахопная культурная «рэвалюцыя», абумоўленая дзейнасцю творцаў-«шасцідзсятнікаў». Уздым нацыянальных літаратур народаў СССР. Вяртанне творчай спадчыны пісьменнікаў, несправядліва асуджаных у 20-30-я гг. XX ст. Развіццё тэатральнага мастацтва (у сярэдзіне 50-х гг. на Украіне дзейнічаюць каля сямідзсятці тэатраў). Росквіт музычнага мастацтва (сусветная слава Б. Гмыры); увага да вытокаў народнай музыкі і песні. Развіццё традыцыйнай нацыянальнай харэаграфіі (ансамбль танца Украіны імя П. Вірскага). Імкненне да захавання нацыянальнай самабытнасці ў кінамастацтве (м/ф І. Саўчанкі «Тарас Шаўчэнка»). Складанасці развіцця ўкраінскай культуры ў гады таталітарызму. Уціск духоўнага і нацыянальнага ў 70 – 80-я гг. XX ст.

Фармалізм, заідэалагізаванасць і дагматызм у адукацыі і выхаванні. Пратэсты вучоных і пісьменнікаў супраць палітыкі русіфікацыі (І. Дзюба). Фальсіфікацыя ўкраінскай гісторыі, знішчэнне спадчыны. Арышты і рэпрэсіі ўкраінскай апазіцыйнай інтэлігенцыі (І. Святлічны, М. Асадчы, Я. Святрцук, В. Стус, І. Кандыба, А. Шаўчэнка, В. Марчанка і інш.). Вяртанне «дысідэнтаў» у канцы 80-х гг. XX ст. Пераемнасць традыцый, пошукі пісьменнікамі наватарскіх падыходаў да разумення эпохі, чалавека, жыцця, гісторыі і сучаснасці, іх адлюстраванне ў мастацкай літаратуры Украіны.

Стан нацыянальнай навукі, сусветная вядомасць кіеўскай школы кібернетыкі В. Глушкова.

Развіццё музыкі і тэатру. Майстры опернай сцэны (Дз. Гнацюк, Я. Мірашнічэнка), балета (В. Каліноўская, В. Коўтун), дырыжорскага мастацтва (Я. Вашчак, С. Турчак). Народная песня і танец. Пспехі ўкраінскай школы кінамастацтва: спалучэнне паэтыкі рамантычнага і трагедычнага (экранізацыя аповесці М. Кацюбінскага «Цені забытых продкаў», рэжысёр С. Параджанаў, актор І. Мікалайчук). Развіццё мультыплікацыі. Сучасная тэматыка ў выяўленчым мастацтве (А. Літвінаў, Я. Топалеў). Росквіт манументальнага мастацтва. Змены ў архітэктуры (ад эклектыкі і пампезнасці сталінізму да збліжэння з заходнім канструктывізмам – Палац культуры «Украіна», архітэктар Е. Марынчанка і інш.).

Адраджэнне рэлігійнага жыцця. Роля і значэнне ўкраінскай дыяспары ў захаванні нацыянальнай свядомасці і духоўных каштоўнасцяў. Пашырэнне культурных сувязей Украіны з замежнымі дзяржавамі.

Культурны працэс Чэхіі ў канцы XVIII – другой палове XX ст.

Пачатак нацыянальна-вызваленчага руху, барацьба за стварэнне нацыянальнай культуры і супраць палітыкі германізацыі. Фарміраванне капіталістычных адносін. Распад Свяшчэннай рымскай імперыі. Армія Суворова ў Маравіі. Водгукі польскага паўстання. Сцверджанне ідэі нацыянальнай самабытнасці. Чэшская Маціца. Нацыянальны музей і ўніверсітэт як нацыянальныя культурныя цэнтры. Фарміраванне нацыянальнай навукі і нацыянальнай інтэлігенцыі. Дзейнасць Ё. Юнгмана, Ё. Добраўскага, П. Ё. Шафарыка і Ф. Палацкага. Станаўленне прафесійнага чэшскага тэатра.

Развіццё ў першай палове XIX ст. стылю класіцызму, рамантычных і рэалістычных тэндэнцый у архітэктуры, выяўленчым і дэкаратыўна-прыкладным мастацтве. З'яўленне новых тыпаў грамадскіх збудаванняў: адміністрацыйных і гандлёвых пабудов, вакзалаў, прыбытковых дамоў, культурна-асветніцкіх устаноў. Неагатычны кірунак у архітэктуры другой паловы XIX ст. Каменныя масты праз Влтаву. Распаўсюджанне стылю «мадэрн» (галоўны прадстаўнік – Я. Котэра). Сэцэсэ ў мастацтве і культуры Чэхіі памежжа XIX–XX стст. Дамы ў духу «кубізма» Ё. Гочара (дом «У

чорнай божай маці» ў Празе). Рэканструкцыя храма са. Віта. Пабудовы ў стылі «неарэнесанс»: Рудальфіум, музей Сметаны, Нацыянальны музей. Будаўніцтва Нацыянальнага тэатра. Стварэнне комплексу Вацлаўскай плошчы.

Стварэнне ў Празе Акадэміі мастацтваў (1799). «Пакаленне Нацыянальнага тэатра» ў скульптуры і жывапісе. Партрэтная школа А. Махека. Стварэнне ім і іншымі мастакамі «Чэшскай гісторыі ў карцінках». Пейзажы К. Постля і А. Манэса. Рэлігійныя кампазіцыі Ф. Ткадліка. Ё. Манэс як самы знакаміты мастак-рамантык. Рэалістычныя пейзажы Ю. Маржака і А. Хітусі. Скульптурная школа І. В. Мысльбека. Помнік св. Вацлаву. Творчасць М. Алеша. Гістарычныя палотны В. Брожака. Партрэты і нацюрморты К. Пуркіне. Творчасць А. Мухі.

Шматлікасць плыняў у чэшскім жывапісе пачатку ХХ ст. Імпрэсіяністычныя пейзажы А. Славічака. Постімпрэсіянізм у творчасці Л. Кубы. Стыль «мадэрн» Я. Прэйслера. Сімвалізм у жывапісе М. Швабінскага. Развіццё экспрэсіянізму, фавізму, кубізму ў чэшскім жывапісе: Б. Кубішта, Э. Філа, А. Прохазка, О. Кубін, В. Шпала, Ё. Чапек, Р. Крэмлічка, Я. Зрзавы. Рэалістычны жывапіс В. Рабаса, В. Рады, В. Седлачака.

Чэшская музычная культура. Оперы Б. Сметаны. Оперы і сімфоніі А. Дворжака.

Чэхія ў ХХ ст. Заснаванне незалежнай дзяржавы (1918). Шматгранная постаць Т. Г. Масарыка. Уздым нацыянальнай культуры. Рост гарадоў за кошт далучэння да іх прадмесцяў. Функцыяналізм і канструктывізм як галоўныя напрамкі ў архітэктуры (Ё. Гочар, К. Гонзлік, Ё. Гаўлічак, Б. Фукс і інш.). Рэканструкцыя Пражскага Граду (Ё. Плечнік). Росквіт манументальнай скульптуры. Шматлікасць творчых пошукаў і багацце творчых індывідуальнасцяў у выяўленчым мастацтве: кубізм, экспрэсіянізм, неакласіцызм (В. Бенеш, О. Гутфрэйд, Р. Крэмлічка, В. Рабас), рэалістычныя формы пейзажу, нацюрморта і бытавога жанру (В. Новак, О. Няедлы, А. Прохазка). Сімвалічныя народныя вобразы ў карцінах В. Шпалы. Сімволіка-фантастычныя ландшафты Я. Зрзавага. Сацыяльнае мастацтва ў жывапісе і графіцы (К. Голан, П. Коцік, В. Сілоўскі), скульптуры (К. Котрба, К. Покарні, Я. Лаўда). Саюз мастакоў «Дзевятсіл» (Ё. Шыма, А. Ваксман). Росквіт мастацтва кнігі. Ілюстрацыі Ё. Лады да «Швейка...». Ілюстрацыі В. Г. Брунера, Я. Бенды. Чэшская карыкатура ў гады фашысцкай акупацыі (Ё. Чапек, А. Пельц, Ф. Бідла).

Мастацка-прамысловая школа ў Празе і Карлавых Варах, фарфаравая мануфактура ў Новай Ролі, школа шкла ў Жалезным Бродзе. «Саюз чэшскай творчасці» і развіццё дэкаратызна-прыкладнога мастацтва. Высокі ўзровень ткацтва: габелены, карункі.

Развіццё тэатраў «малых форм» («Д-34 Э. Ф. Бурыйна, «Вызвалены тэатр Я. Верыха і І. Воскаўца»). Адкрыццё кінастудыі «Барандаў».

Пражскае паўстанне ў маі 1945 г. Прыход да ўлады камуністаў у 1948 г. Палітычныя працэсы. Панаванне дактрыны сацыялістычнага рэалізму ў

літаратуры і культуры ЧССР. Феномен сацыялістычнай культуры 1940–1980-х гг. Развіццё жыллёвага будаўніцтва. Спалучэнне форм функцыяналізму і неакласіцысцкага дойлідства. Дэкаратызм і парадныя матывы ў архітэктуры 1950–1980-х гг. Рэканструкцыя і добраўладкаванне курортных зон. Рэстаўрацыйныя працы ў гістарычных цэнтрах гарадоў. Манументальна-дэкаратыўнае мастацтва на грамадска-значныя тэмы (К. Покарні, К. Лідзіцкі, Ё. Малееўскі, А. Забранскі). Росквіт мастацкага ткацтва. Дэкаратыўныя вырабы з металу, шкла і тэкстылю А. Фішарыка.

«Адліга» 1950–1960-х гг. Пейзажы Ё. Брожа, Б. Дворскага, Я. Груса. Нацюрморты А. Падэрліка. Росквіт тэатраў «малых форм» («На забрадлі», «Ракако», «Семафор» і інш.). Сінтэз тэатра і кіно ў спектаклях «Латэрны Магікі». Медальернае мастацтва (О. Шпаніэль). Мастацтва кнігі (К. Сволінскі, А. Стрнадэль, А. Забранскі, Й. Трнка). Крызіс 1968 г. «Пражская вясна» і яе ўплыў на культуру. Заклік «2000 слоў» Л. Вацуліка. Узмацненне ўплыву на мастацтва суб'ектывісцкіх, фармальных тэндэнцый. Фармальна-пластычныя пошукі В. Боўдніка, А. Веселага, Я. Кобласа. Сюррэалізм, абстракцыянізм, неаавангардысцкія кірункі ў чэшскім мастацтве другой паловы 1960-х гг. («поп-арт», «новая фігуратыўнасць», «хэпенінг» і інш.). Работы са шкла Я. Брыхты, Л. Смрчкавай, З. Сэйдля, Й. Соўкупа. Вырабы з керамікі і фарфору О. Эккерта, В. Цікала, Ё. Горэйца, В. Гофмана.

IV. КУЛЬТУРА КРАІНЫ ВЫВУЧАЕМАЙ МОВЫ (БАЛГАРЫ, ПОЛЬШЧЫ, СЕРБІ, СЛАВАКІ, УКРАІНЫ, ЧЭХІ) КАНЦА XX – ПАЧАТКУ XXI СТ.: АГУЛЬНЫЯ ТЭНДЭНЦЫІ, НАВАТАРСТВА, ІМЁНЫ. РАЗВІЦЦЁ НАЦЫЯНАЛЬнай СЛАВЯНСКАЙ КУЛЬТУРЫ ВА ЎЗАЕМААДНОСІНАХ І СУВЯЗЯХ З ЗАМЕЖНЫМІ КУЛЬТУРАМІ.

**Культура Балгарыі канца XX – пачатку XXI ст. Балгарская
культура ва ўзаемаадносінах і сувязях
з замежнымі культурамі.**

Крызіс аўтарытарнага рэжыму Т. Жыўкава ва ўсіх сферах жыцця. Дысідэнцкі рух канца 1980-х гг. Польскі ўплыў. Дзейнасць нефармальных аб'яднанняў – гурткоў, таварыстваў, клубаў. «Незалежнае таварыства абароны правоў чалавека ў Балгарыі». Утварэнне ў 1988 г. на базе Сафійскага ўніверсітэта «Клуба падтрымкі галаснасці і перабудовы» (прафесар К. Васілеў, пісьменнікі Х. Радзеўскі, Б. Дзімітрава, філосаф-дысідэнт Ж. Жэлеў і інш.). Грамадскі крызіс. «Вялікая экскурсія» туркаў у 1989 г. і яе вынікі.

«Палацавы» пераварот 1989 г. Дэмакратычны выбар балгарскага грамадства. Палітычнае і культурнае жыццё ў пач. XXI ст. Вынікі дзейнасці

ўрада «жоўтых». Узрастанне міжнароднага аўтарытэту Балгарыі. Сучасная Балгарыя – член больш як 300 міжнародных і рэгіянальных арганізацый. Наведванне Балгарыі папам Іаанам Паўлам II у 2002 г.

Балгарская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі. Міжславянскія культурныя ўзаемадачынненні. Балгарска-ўсходнеславянскія сувязі. Культурныя адносіны паміж Балгарыяй і Рэспублікай Беларусь, Балгарыяй і Украінай. Узаемадзеянне ў навуцы, асвеце, культуры, літаратуры.

Культура Польшчы канца XX – пачатку XXI ст. Польская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі.

Развіццё сучасных мастацкіх напрамкаў у польскай культуры. Пашырэнне міжнародных сувязей у галіне культуры і мастацтва. Адраджэнне мастацтва кіно. Дасягненні кампазітараў (Кшыштаф Пендарэцкі, Вітольд Лютаслаўскі), піяністаў. Авангардысты ў музыцы. Гражына Бацэвіч. Пытанні творчага метаду, стылю, творчага ўзаемадзеяння ў польскім тэатральным мастацтве. Дзейнасць тэатраў, філармоній, музычных конкурсаў.

Культуратворчая роля тэлебачання, кіно, прэсы, эстрады і інш. Формы поп-мастацтва, масавая мода. Кіно ў Польшчы ў пач. XXI ст. Лепшыя рэжысёры і акцёры, нацыянальныя тэндэнцыі, прадстаўнікі, фільмы. Сучасны стан польскага кіно, кінафестывалі. Сусветная вядомасць Р. Паланскага.

Рэлігія ў сучаснай Польшчы, традыцыі, нацыянальная кухня і мода. Нацыянальныя і рэлігійныя святы.

Польская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі. Польска-беларускія, польска-рускія, польска-ўкраінскія культурныя ўзаемасувязі ў гістарычнай рэтраспектыве і на сучасным этапе (узаемадзеянне моў, фальклору, міфалогіі і літаратуры, узаемапераклад літаратурных твораў, удзел у выставах, тэатральныя і музычныя фестывалі, абмен навуковымі дасягненнямі і інш.). Палякі ў Беларусі. Беларусы ў Польшчы.

Культура Сербіі канца XX – пачатку XXI ст. Сербская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі.

Пачатак распаду Югаславіі ў 1991 г. Югаслаўскі крызіс. Саюзная Рэспубліка Югаславія. Натаўская агрэсія і падзеі ў Косаве. Палітычная сітуацыя ў канцы XX – пачатку XXI ст. і яе ўплыў на развіццё культуры. Эпізадычныя спробы пераарыентацыі на Расію, Саюз з Расіяй і Беларуссю (1999). Сербскія палітычныя падзеі канца XX ст. – пачатак шэрагу

«каляровых рэвалюцый». Культура перыяду дзяржаўнага згуртавання Сербіі і Чарнагорыі (СіЧ). Незалежнасць Сербіі і новая Канстытуцыя 2006 г. Адлюстраванне палітычных змен у культурным працэсе.

Асноўныя дасягненні сучаснай сербскай культуры. Бялград – культурная сталіца народаў колішняй Югаславіі. Вялікая колькасць музеяў у Бялградзе (Музей сучаснага мастацтва, Нацыянальны музей, Дом кветак і інш). Тэатральнае мастацтва ў Сербіі на пачатку XXI ст. Лепшыя рэжысёры і акцёры, нацыянальнае кіно 2-й паловы XX века. Сусветная вядомасць Эміра Кустурыцы. Удзел у кінафестывалях.

Сучаснае становішча царквы ў Сербіі. Вядомыя ў свеце цэнтры духоўнай культуры сербаў: манастыры Хіландар, Студзяміца, Грачаніца, Дачаны, Печская патрыярхія, Мілешава, Сапачаны.

Сербская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі. Сербска-ўсходнеславянскія культурныя ўзаемасувязі ў гістарычнай рэтраспектыве, сербска-рускія і сербска-ўкраінскія ўзаемадачынненні. Сербска-беларускія кантакты на сучасным этапе (узаемапераклад літаратурных твораў, удзел у выставах, тэатральныя і музычныя фестывалі, абмен навуковымі дасягненнямі і інш.).

Культура Славацкай рэспублікі канца XX – пачатку XXI ст.

Славацкая культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі.

Асноўныя тэндэнцыі фарміравання культуры новай дзяржавы. Стварэнне Славацкай Рэспублікі (1 студзеня 1993 г.) і яе дыпламатычнае прызнанне. Славакі ў працэсе інтэграцыі. Адносіны з Расіяй і Беларуссю. Складаны комплекс супярэчнасцяў у адносінах з краінамі-суседзямі – Чэхіяй, Венгрыяй.

Пытанні творчага метаду, стылю, творчага ўзаемадзеяння ў славацкім мастацтве. Нацыянальнае і ўніверсальнае ў развіцці жывапісу. Асноўныя тэндэнцыі і прадстаўнікі.

Рэлігія ў жыцці славакаў. Наведванне Славакіі рымскім папам Янам-Паўлам II у верасні 2003 года, які заклікаў славакаў паслядоўна адстойваць хрысціянскія каштоўнасці. Меса ў браціслаўскім раёне Пятржалка (300 тыс. паломнікаў з розных дзяржаў).

Узровень жыцця, асаблівасці славацкай моды. Традыцыі ў культуры і быце славакаў. Нацыянальныя і рэлігійныя святы.

Славацкая культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі. Славацка-беларускія культурныя ўзаемасувязі на сучасным этапе (узаемапераклад літаратурных твораў, удзел у выставах, тэатральныя і музычныя фестывалі, абмен навуковымі дасягненнямі і інш.).

Культура Украіны канца XX – пачатку XXI ст. Украінская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі.

Нацыянальна-культурнае адраджэнне Украіны ў канцы 80-х гг. XX ст. Працэсы абнаўлення грамадства. Галаснасць, свабода слова, пераасэнсаванне гістарычных працэсаў і з’яў. Новыя перыядычныя выданні (часопісы «Дніпро», «Київ», «Вітчизна», «Жовтень», «Україна»). Выданне твораў пісьменнікаў «Растраліаага Адраджэння» М. Зерава, М. Драй-Хмары, М. Хвылявога, М. Куліша і інш.; навуковых прац М. Грушэўскага, М. Кастамарава. Распаўсюджванне творчасці незаслужана забытых мастакоў Н. Анацкага, А. Антанюка, І. Марчука і інш. Акывізацыя грамадскага руху за дзяржаўны статус украінскай мовы. Украінская сучасная музыка (фэстываль «Червона рута»). Песенная творчасць А. Білаша, О. Мароза, А. Гарчінскага. Міжнародная вядомасць украінскага кінамастацтва (Б. Ступка), поспехі рэжысёраў Р. Вікцюка, С. Данчанкі, С. Маісеева.

Атрыманне Украінай незалежнасці. Культура Украіны ва ўмовах умацавання нацыянальна-культурнай свядомасці. Аднаўленне украінскай аўтакефальнай праваслаўнай царквы; прыняцце ў 1991 г. «Закона пра свабоду сумлення і рэлігійных перакананняў». Рэканструкцыя вернутых храмаў і цэркваў.

Фарміраванне новай структуры кіравання ў сферы культуры ў маладой Украінскай дзяржаве («Асновы заканадаўства пра культуру», 1992 г.).

Пашырэнне магчымасцяў дзяржаўных тэатраў, утварэнне новых творчых калектываў (сімфанічны аркестр Нацыянальнай філармоніі, ансамбль «Кіеўскія салісты» і інш). З’яўленне недзяржаўных тэатраў і канцэртных груп, мастацкіх галерэй. Правядзенне фэстываляў і конкурсаў. Рэфармаванне сістэмы адукацыі ў межах прынятай у 1993 г. дзяржаўнай праграмы «Адукацыя» («Україна XXI стагоддзя»). Адкрыццё каледжаў, ліцэяў, гімназій, аднаўленне дзейнасці Кіева-Магілянскай акадэміі. Музычная творчасць А. Дзічко, Е. Станковіча, дасягненні жывалісу і графікі (Т. Яблонская, Г. Якутовіч, Б. Тулін, І. Марчук, Д. Нарбут). Прэмія Канскага кінафэстывалю рэжысёру І. Стрэмбіцкаму. Еўрапейская вядомасць украінскай оперы і балета (В. Стэпава, В. Грышко). Перамога на песенным фэстывалі «Еўрабачанне-2004» Русланы Ліжычка. Сучасныя пісьменнікі – лаўрэаты Шаўчэнкаўскай прэміі ў галіне літаратуры (Д. Паўлычка, І. Драч, Б. Алейнік, Р. Іванычук, Р. Лубкіўскі, П. Моўчан, А. Лупій, У. Яварыўскі і інш.). Аднаўленне і пашырэнне культурных сувязей з краінамі бліжняга і дальняга замежжа.

Украінская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі. Украінска-беларускія культурныя ўзаемасувязі: гісторыя, сучасны стан, перспектывы (узаемапераклад літаратурных твораў, удзел у выставах, тэатральныя і музычныя фэстывалі, абмен навуковымі дасягненнямі і інш.). Беларусы ва Украіне. Украінцы ў Беларусі.

Культура Чэхіі канца XX – пачатку XXI ст. Чэшская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі.

Палітыка «нармалізацыі». Рух «Хартыя-77». Некалькі хваль палітычнай эміграцыі творчай інтэлігенцыі. Развіццё чэшскага кінематографа (І. Менцэль, М. Форман, З. і Я. Свєракі, В. Хіцілава і інш.). Яго поспехі і міжнароднае прызнанне з 1960-х гг.

Палітычны крызіс 1989 г. Развіццё чэшскай культуры канца XX ст. Архітэктурныя эксперыменты 1990-х гг. Рэстаўрацыя старажытных замкаў і мястэчкаў. Сучасная карта Прагі. Канцэпцыя горада-музея Я. Касла.

Працэсы абнаўлення грамадства. Развіццё літаратуры і кіно. Сусветная вядомасць Мілаша Формана і дзейнасць адзінай на ўсходзе Еўропы акадэміі кінамастацтва ў Празе. Чэшская мультыплікацыя.

Чэшская музычная культура. Оперныя і джазавыя фестывалі ў Празе, Брно і інш.

Чэшская культура ва ўзаемаадносінах і сувязях з замежнымі культурамі. Гісторыя і формы культурных узаемасувязей паміж чэхамі і ўсходнімі славянамі. Роля Прагі ў гэтых сувязях.

IV. ИНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА ЛІТАРАТУРА

Агульныя пытанні культуры, этналогіі, гісторыі

1. Барокко в славянских культурах. – М., 1982.
2. Великая Моравия, ее историческое и культурное значение. – М., 1985.
3. Всеобщая история искусств: в 6 т. – М., 1960-1966. – Т. 1–6.
4. Голенищев-Кутузов, И. Итальянское Возрождение и славянские литературы XV-XVI вв. / И. Голенищев-Кутузов. – М., 1963.
5. Гриненко, Г.В. Хрестоматия по истории мировой культуры / Г. В. Гриненко. – М., 1998.
6. История культуры южных и западных славян / под ред. Салькова А. П. – Минск, 2008.
7. Етнокультурні процеси у Південно-Східній Європі в I тисячолітті н.е. – Київ; Львів, 1997.
8. История культур славянских народов: в 3 т. – М., 2003. – Т. 1–3.
9. История литератур западных и южных славян: в 3 т. – М., 1997. – Т. 1–3.
10. Искусство стран и народов мира: краткая художественная энциклопедия: в 5 т. – М., 1970–1981. – Т. 1–5.
11. История южных и западных славян: в 2 т. – М., 1998. – Т. 1–2.
12. Культура и история. Славянский мир. М., 1997.
13. Культурные связи народов Восточной Европы в XVI в. М., 1975.
14. Культурология: История мировой культуры. – М., 1998.
15. Литаврин, Г. Г. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего средневековья / Г. Г. Литаврин. – М., 1982.
16. Любавский, М. К. История западных славян / М. К. Любавский. – М., 2004.
17. Михайловская, Л. Л., Лазарева, Д. И. История западных славян с древнейших времен до 1914 г. / Л. Л. Михайловская, Д. И. Лазарева. – Минск, 2004.
18. Очерки истории культуры славян. – М., 1996.
19. Петрухин, В. Я. Славяне / В. Я. Петрухин. – М., 1998.
20. Политические и культурные отношения России с югославянскими землями в XVIII в.: документы. – М., 1984.
21. Попович, М. В. Мировоззрение древних славян / М. В. Попович. – Киев, 1995.
22. Принятие христианства народами Центральной и Юго-Восточной Европы и крещение Руси. – М., 1988.
23. Седов, В. В. Славяне в древности / В. В. Седов. – М., 1994.
24. Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. – Киев, 1990.
25. Славянская мифология: энцикл. слов. – М., 1995.

26. Славянские древности: Очерки по истории культуры славянских народов. - М., 1997.
27. Славянское барокко. - М., 1979.
28. Трубачев, О. Н. Этногенез и культура древнейших славян / О. Н. Трубачев. - М., 1991.
29. Уханова, Е. В. У истоков славянской письменности / Е. В. Уханова. - М., 1998.
30. Центрально-Восточная Европа во второй половине XX века: в 3 т. - М., 2000–2002.
31. Центрально-европейские страны на рубеже XX – XXI вв. / Отв. ред. Ю. Новопашин. - М., 2003.
32. Хрестоматия по истории южных и западных славян: в 3 т. - Мн., 1987-1990.
33. Этногенез, ранняя этническая история и культура славян. - М., 1985.

Култура Балгарыі

1. Ангелов, Д. История на българската средновековна държава и право / Д. Ангелов. - С., 1992.
2. Ангелов, Д. Образуване на българската народност / Д. Ангелов. - С., 1971.
3. Ангелов, Б. Пайсий Хилендарски / Б. Ангелов. - С., 1984.
4. Андреев, Й. Всекидневието на българите през XII – XIV в. / Й. Андреев. - С., 1992.
5. Баева, И. България и Източна Европа / И. Баева. - С., 2001.
6. Бешевлиев, В. Прабългарите. Бит и култура / В. Бешевлиев. - С. 1981.
7. Бичев, М. Архитектура Болгарии / М. Бичев. - София, 1961.
8. Божилов, И. Цар Симеон Велики. Златният век на средновековна България / И. Божилов. - С., 1983.
9. Българско възражденско изобразително и приложно изкуство. - С., 1985.
10. Бънков, А. Развитие на философската мисъл в България / А. Бънков. - С., 1986.
11. Ваклинов, Ст. Формиране на старобългарската култура VII-XI в./ Ст. Ваклинов. - С., 1977.
12. Гандев, Хр. Българската народност през XV в. / Хр. Гандев. - С., 1970.
13. Гандев, Хр. Проблеми на Българското възраждане / Хр. Гандев. - С., 1976.
14. Генчев, Н. Българската култура. XV-XIX в.: лекции / Н. Генчев. - С., 1988.
15. Генчев, Н. Българско възраждане / Н. Генчев. - С., 1988.
16. Димитров, А. Училища, скриптории, библиотеки и знания в България. XIII-XIV в. / А. Димитров. - С., 1985.
17. Динеков, П. Възрожденски писатели / П. Динеков. - С., 1962.

18. Дуйчев, И. Българско средновековие / И. Дуйчев. - С., 1972.
19. Дуйчев, И. Проучвания върху средновековната българска история и култура / И. Дуйчев. - С., 1981.
20. Дуйчев, Ив. Софийската католишка архиепископия през XVII в. С., 1939.
21. Жечев, Н. Браила и Българското културно-национално възраждане. С., 1970.
22. Краткая история Болгарии. С древнейших времен до наших дней. - М., 1987.
23. Мавродинов, Н. Изкуството на Българското възраждане. - С., 1957.
24. Митев, П. Българското възраждане: Лекционен курс. - С., 1999.
25. Мутафчиев, П. Изток и Запад в българското средновековие. - С., 1993.
26. Петканова, Д. Старобългарска литература. IX – XVIII в. - С., 1997.
27. Радкова, Р. Интелигенция и нравствеността през Възраждане. - С., 1995.
28. Радкова, Р. Неофит Рылски и новобългарската култура. - С., 1983.
29. Сохань, П.С. Очерки истории украинско-болгарских связей. - К., 1976.
30. Українсько-болгарські культурні взаємини XX ст.: Збірник наукових праць. - К., 1988.
31. Флоря, Б. Н. Судьбы Кирилло-Мефодиевской традиции. - СПб., 2000.
32. Щепкина, М.В. Болгарская миниатюра XIV века. - М., 1963.

Култура Польщы

1. Гайдукевич, Л. Ягелонский университет. – Исторические традиции – Настоящее - Будущее / Л. Гайдукевич, М. Карась. - Краков, 1975.
2. Гильонгова, Г. Історія Польщі 1795-1990 / Г. Гильонгова - Київ, 2007.
3. Дыбковская, А., Жарын, М., Жарын, Я. История Польши с древнейших времен до наших дней / А. Дыбковская, А. Жарын, М. Жарын. - Варшава. 1995.
4. История польской литературы: в 2 т. - М., 1968.
5. История Польши: в 3 т. - М., 1956.
6. Казакевич, Х., Ренессанс в Польше / Х. Казакевич, С. Казакевич. - Варшава 1977.
7. Липатов, А. В. Формирование польского романа и европейская литература. Средневековье, Возрождение, Барокко / А.В. Липатов. - М., 1977.
8. Мочалова, В.В. Мир наизнанку. Народно-городская литература Польши XV-XVII вв. / В. В Мочалова. - М., 1985.
9. Оболевич, В. Б. История польской литературы / В. Б. Оболевич. - Л., 1960.
10. Памятники истории Восточной Европы: источники XV-XVII вв.: в 5 т. - Москва; Варшава, 1995-1999.

11. Польские мыслители эпохи Возрождения. - М., 1960.
12. Рогов, А. И. Русско-польские культурные связи в эпоху Возрождения. Стрыйковский и его хроника / А. И. Рогов. - М., 1966.
13. Сказание о начале славянской письменности. - М., 1981.
14. Шевелева, Н. Польские латиноязычные средневековые источники / Н. Шевелева. - М., 1991.
15. Kaczorowski, B., Opoka, A., Pierśiński, P., Tarasov, S. The monuments of polish architecture / B Kaczorowski, A. Opoka, P. Pierśiński, S. Tarasov. - Warszawa, 1998.
16. Programy i dyskusje literackie okresu Młodej Polski. Oprac. M. Podraza-Kwiatkowska. - Warszawa, 1995.
17. Straszewska, M., Kulczycka-Saloni, J. Romantyzm. Pozytywizm / M. Straszewska, J. Kulczycka-Saloni. - Warszawa, 1990.
18. Wyka, K. Młoda Polska / K. Wyka. - Kraków, 2001.

Культура Сербії

1. Акимова, О. А. Изучение хроники Фомы Сплитского в югославской и русской историографии / О. А. Акимова, А. Е. Москаленко // Вопр. Истории славян. - Воронеж, 1980. - Вып. 6.
2. Алешина, Л. С., Яворская, Н. В. Искусство Югославии: очерки / Л. С. Алешина, Н. В. Яворская. - М., 1966.
3. Анохин, И. Киноискусство Югославии / И. Анохин. - М., 1966.
4. Бажова, А. П. Россия и югославы в конце XVII – начале XIX века / А. П. Бажова. - М., 1996.
5. Балканы и Россия. Общественно-политические и культурные связи. - М., 1995.
6. Белоусов, В. Н. Современная архитектура Югославии / В. Н. Белоусов. - М.: Стройиздат, 1973.
7. Беляева, Ю. Д. Литературы народов Югославии в России: восприятие, изучение, оценка. Последняя четверть XIX – начало XX в. / Ю. Д. Беляева. - М., 1979.
8. Воронин, Т. Л. Родная Сербия (История братского народа) / Т. Л. Воронин. - М., 2004.
9. Гавелла, Б. Драма и театр: сб. статей / Б. Гавелла. - М., 1976.
10. Из прошлого югославской музыки: Сб. статей югославских музыковедов / [Сост., общ. ред., вст. ст. и примеч. И.М. Ямпольского]. - М.: Музыка, 1970.
11. Историја српске културе. - Београд, 1994.
12. История Югославии: в 2 т. - М., 1963.
13. Истрин, В. А. 1100 лет славянской азбуке / В. А. Истрин. - М., 1974.
14. Кино Югославии: сб. статей / Сост. И. Райгородская. - М.: Искусство, 1978.

- 15.Лешиловская, И. И. Сербская культура XVIII века / И. И. Лешиловская. - М., 1994.
- 16.Марковић, Марко С. Православље и нови светски поредак / Марко С. Марковић. - Београд:Образ, 1995.
- 17.Марковић, Марко С. Пола века српске Голготе (1941 – 1991) / Марко С. Марковић. - Београд: Српски Образ. 1995.
- 18.Москаленко А. Е. Возникновение и развитие феодальных отношений у южных славян. Хорваты и сербы / А. Е. Москаленко. - М., 1978.
- 19.Раос, И. Дубровник / И. Раос. - М., 1973.
- 20.Романенко, С. А. Югославия: История возникновения. Кризис. Распад. Образование независимых государств (национальное самоопределение народов Центральной и Юго-Восточной Европы в XIX-XX вв.) / С.А. Романенко. - М., 2000.
- 21.Русские о Сербии и сербах. - СПб., 2006.
- 22.Споменици културе: Водич. - Београд: Просвета, 1951.
- 23.Чарота, І. А., Трус, М. В. Югаславянскія літаратуры і культуры: вучэб. дапам. для студ. філал. фак. / І. А. Чарота, М. В. Трус– Мн., 1999.
- 24.Чиркович, С. Сербия. Срудние века / С. Чиркович. - М., 1996
- 25.Эвдея, Челеби. Книга путешествий (Извлечения из сочинения турецкого путешественника XVII в.) / Челеби Эвдея. - М., 1983.
- 26.Simić-Miilovanović, Z. Srpska umetnost novieg doba/ Z. Simić-Miilovanović. - Beograd. 1950.
- 27.Spomenici culture NR Srbije. - Beograd. 1951.

Культура Славакиї

1. Антология чешской и словацкой философии. - М., 1982.
2. Архитектура Чехословакии. – Прага, 1965.
3. Богданова, И. А. Словацкая культура / И. А. Богданова // Культура народов Центральной и Юго-Восточной Европы в эпоху Просвещения. - М., 1988. - С. 114-128.
4. Влчек, Я. История словацкой литературы/ Я. Влчек. - Киев, 1899.
5. Гельмгольд. Славянская хроника / Гельмгольд. - М., 1963.
6. Грацианская, Н. Н. Словаки: к проблеме этнокультурной истории / Н. Н. Грацианская. – М., 1994.
7. Гуситское движение в освещении современников: источники и материалы для практических занятий. - М., 1992.
8. Длугош, Ян. Грюнвальдская битва / Ян Длугош. - М., 1962.
9. История словацкой литературы. – М., 1970.
- 10.История Чехословакии: в 3 т. М., 1956-1959.
- 11.Коллар, Я. О литературной взаимности между племенами и наречиями славянскими / Я. Коллар // Отечественные записки. - СПб, 1840. - Т. 8. - Отд. 2.
- 12.Лаптева, Л. П. Гуситское движение в Чехии / Л. П. Лаптева. - М., 1990.

13. Лукьянов, П. Г. Новейшая история стран Центральной и Восточной Европы (1944–2000 гг.): Учеб. пособие / П. Г. Лукьянов. - Могилев, 2000.
14. Маца, И. Л. Архитектура Чехословакии. Исторический очерк / И. Л. Маца. - М., 1959.
15. Ненашева, З. С. Общественно-политическая мысль в чешских землях в конце XIX – начале XX века / З. С. Ненашева. М., 1994.
16. Принятие христианства народами Центральной и Юго-Восточной Европы и крещение Руси. М., 1988.
17. Петрухин, В. Я. Славяне / В. Я. Петрухин. - М., 1998.
18. Поп, И. И. Искусство Чехии и Моравии (IX-начало XVI века) / И. И. Поп. - М., 1978.
19. Серапионов, Е. П. Российская эмиграция в Чехословацкой республике / Е. П. Серапионов. - М., 1995.
20. Сказание о начале славянской письменности. - М., 1981.
21. Славянское барокко. - М., 1979.
22. Современное чешское и словацкое искусство. - Л., 1989.
23. Солнцева, Л. П. Театр Чехии и Словакии / Л. П. Солнцева. - М., 1977.
24. Чехия и Словакия в XX веке. - Т. 1–2. - М., 2004.
25. Чехословацкое изобразительное искусство XIX - XX вв. - Прага, 1953.
26. Чешская и словацкая эстетика XIX-XX вв. 2 тт. - М., 1985.
27. ABC kulturních památek Československa. - Praha, 1985.
28. Horváth, P. Anton Bernolák. - Bratislava. 1998.
29. Kotvan, I. Literarne dielo Jozefa Ignáca Bajzu. - Bratislava. 1975.
30. Kusák, A. Kultura a politika v Československu, 1945-1956. - Praha, 1998.
31. Smatlák, S. Dejiny slovenskej literatúry. - Bratislava. 1988.

Культура України

1. Безвяршук, Ж. О. Історія культури в термінах і назвах: словник-довідник /. - Київ, 2003.
2. Боров, Ю. Б. Художественные направления в искусстве / . - К. 1986.
3. Голубенко, П. Україна і Росія в світлі культурних взаємин / . - Київ, 1993.
4. Греченко, В. Історія світової та української культури / В. Греченко, І. Чорний, В. Кушнерук, В. Режко . - Київ, 2000.
5. Грушевський, М. С. Історія України-Руси / М. С. Грушевський. - Львів; Відень, 1937. - Київ, 1998. - Т. 1 - 10.
6. Жулинський, М. Із забуття в безсмертя. (Сторінки призабутої спадщини) / М. Жулинський. - Київ, 1990.
7. Ісаєвич, Я. Д. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVII ст. / Я. Д. Ісаєвич. - Київ, 1996.
8. Історія української культури / За ред. І. Крип'якевича. - Київ, 1994.
9. Історія української музики: В 6 т. - Київ, 1988.

10. Історія української художньої культури: Підручник для студентів. – Харків, 1999.
11. Історія української еміграції. – Київ, 1992.
12. История культуры Древней Руси. - М., 1948-1951. Т.1-2.
13. Культура українського народу. - Київ, 1994.
14. Культурна політика України. - Київ, 1995.
15. Культурологія: Українська та зарубіжна культура. - Київ, 2007.
16. Липинський, В. Релігія і церква в історії України / В. Липинський. - Київ, 1993.
17. Касьянов, Г. Українська інтелігенція на рубежі XIX – XX століть / Г. Касьянов. – Київ, 1993.
18. Києво-Могилянська академія в іменах: енциклопедичне видання. – Київ, 2001.
19. Культура українського народу: навч. посіб. / В. М. Русанівський, Г. Д. Вєрвєс, М. В. Гончаренко та інш. – Київ, 1994.
20. Культурне життя в Україні (західні землі). – Київ, 1994.
21. Курбас Л. Березіль: із творчої спадщини / Л. Курбас. – Київ, 1988.
22. Лобачевський Б. В., Говда П. І. Українське мистецтво другої половини XIX – початку XX ст. / Б. В. Лобачевський, П. І. Говда – Київ, 1980.
23. Макаров, А. Світло українського бароко / А. Макаров. – Київ, 1996.
24. Міжнародна охорона, захист і повернення культурних цінностей: Збірник документів. – Київ, 1993.
25. Мицик, Ю. А. Історія України / Ю. А. Мицик, О. Г. Бажан, В. С. Власов. - Київ, 2008.
26. Попович, М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович. - Київ, 1998
27. Семчишин, М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – Київ, 1993.
28. Хижняк, З. І., Маньківський, В. К. Історія Києво-Могилянської академії / З. І. Хижняк, В. К. Маньківський. - Київ, 2008.
29. Хоменко, В. Я. Українська і світова культура: підруч. для ВНЗ / В. Я. Хоменко. – Київ, 2002.
30. Яковенко, Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України / Н. Яковенко. – Київ, 2006.

Культура Чехії

1. Архитектура Чехословакии с древнейших времен до наших дней. - Прага, 1965.
2. Бэлза, И. Ф. История чешской музыкальной культуры: в 2 т. / И. Ф. Бэлза. - М., 1959-1973.
3. Мыльников, А. С. Культура чешского Возрождения / А. С. Мыльников. - Л., 1982.

4. Поп, И. И. Искусство Чехии и Моравии (IX-начало XVI века) / И. И. Поп. - М., 1978.
5. Серапионов, Е. П. Российская эмиграция в Чехословацкой республике / Е. П. Серапионов. - М., 1995.
6. Современное чешское и словацкое искусство. - Л., 1989.
7. Солнцева, Л. П. Театр Чехии и Словакии / Л. П. Солнцева. - М., 1977.
8. Титова, Л. Н. Чешский театр эпохи национального Возрождения (конец XVII-первая половина XIX в.) / Л. Н. Титова. - М., 1980.
9. Тананаева, Л. И. Карел Шкрета: из истории чешской живописи эпохи барокко / Л. И. Тананаева. - М., 1990.
10. Тананаева, Л. И. Рудольфинцы. Пражский художественный центр на рубеже XVI-XVII веков / Л. И. Тананаева. - М., 1996.
11. Титова, Л. Н. Чешская культура I половины XIX в. / Л. Н. Титова. - М., 1991.
12. Чехословацкое изобразительное искусство XIX - XX вв. - Прага, 1953.
13. Ювалова, Е. П. Чешская готика эпохи расцвета / Е. П. Ювалова. - М., 1998.
14. ABC kulturních památek Československa. - Praha, 1985.
15. Benešová, M. Česká architektura v proměnách dvou století, 1780-1980 / M. Benešová. - Praha, 1984.
16. Blažiček, O. J., Kopáček, J. Slovník pojmů z dějin umění: názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění / O. J. Blažiček, J. Kopáček. - Praha, 1991.
17. Cejpek, J. Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin / . - Praha, 1998.
18. Co daly naše země Evropě a lidství. - Praha, 1998.
19. Černá, M. Dějiny výtvarného umění / M. Černá. - Praha, 1999.
20. Čiháková, V. Osobnosti českého malířství / V. Čiháková. - Praha, 1995.
21. Dějiny českého výtvarného umění. D. 1: od počátku do konce středověku. Sv. 1, 2. - Praha, 1984.
22. Dějiny českého výtvarného umění. D. 2: od počátku Renesance do závěru Baroka. Sv. 1, 2. - Praha, 1989.
23. Dějiny hmotné kultury. Sv. 1, 2. - Praha, 1985.
24. Doležal, J. Česká kultura za protektorátu: školství, písemnictví, kinematografie / J. Doležal. - Praha, 1996.
25. Halada, A. Český film devadesátých let / A. Halada. - Praha, 1997.
26. Hoffmann, F. České město ve středověku / F. Hoffmann. - Praha, 1992.
27. Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. D.1. - Praha, 1981.
28. Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. D.3. - Praha, 1984.
29. Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. D.4. - Praha, 1985.
30. Hradý, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. D.5. - Praha, 1986.

- 31.Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. D.7. - Praha, 1988.
- 32.Kadlečíková, M. Mucha: Pastely / M. Kadlečíková. - Praha, 1996.
- 33.Karbaš, J. České výtvarní umění v architektuře, 1945-1985/ J. Karbaš. - Praha, 1985.
- 34.Klíma, S. V. Muzikantské historky. Veselé příběhy ze života hudebníků čtyř století / S. V. Klíma. - Praha, 1970.
- 35.Kultura baroka v Čechách a na Moravě. - Praha, 1992.
- 36.Marek, J. Česká moderní kultura / J. Marek. - Praha, 1998.
- 37.Pittnerová, V. Starodávne obrázky / V. Pittnerová. - Praha, 1990.
- 38.Počátky českého národního obrození: Společnost a kultura v 70. až 90. letech 18 st. - Praha, 1990.
- 39.Příspěvky k dějinám česko-ruských kulturních styků. - Praha, 1969.
- 40.Sex a tabu v české kultuře 19 století. - Praha, 1999.
- 41.Voděra, S., Škabrada, J. Jihočeská lidová architektura. České Budějovice / S. Voděra, J. Jihočeská. - Praha, 1986.

Крытэрыі ацэнкі ведаў і кампетэнтнасці студэнтаў па 10-бальнай шкале

10 балаў—дзесяць:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы, а таксама па асноўных пытаннях, якія выходзяць за яе межы;

дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), стылёва граматыны, лагічна правільныя адказы на пытанні;

бездакорнае валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне эфектыўна выкарыстоўваць яго пры пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач;

выражаная здольнасць самастойна і творча рашаць складаныя праблемы ў нестандартнай сітуацыі;

поўнае і глыбокае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім крытычную ацэнку, выкарыстоўваць навуковыя дасягненні іншых дысцыплін;

творчая самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, актыўны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

9 балаў—дзевяць:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы;

дакладнае выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), стылёва граматыны, лагічна правільныя адказы на пытанні;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне эфектыўна выкарыстоўваць яго пры пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач;

здольнасць самастойна і творча рашаць складаныя праблемы ў нестандартнай сітуацыі;

поўнае засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім крытычную ацэнку;

самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, творчы ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

8 балаў—восем:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх пастаўленых пытаннях у аб'ёме вучэбнай праграмы;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, стылёва граматычныя, лагічна правільныя адказы на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны (метадамі комплекснага аналізу, тэхнікай інфармацыйных тэхналогій), уменне выкарыстоўваць яго пры пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач;

здольнасць самастойна рашаць складаныя праблемы ў межах вучэбнай праграмы;

засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім крытычную ацэнку з пазіцый дзяржаўнай ідэалогіі (па дысцыплінах сацыяльна-гуманітарнага цыклу);

актыўная самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, сістэматычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

7 балаў—сем:

сістэматызаваныя, глыбокія і поўныя веды па ўсіх раздзелах вучэбнай праграмы;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі (у тым ліку на замежнай мове), лінгвістычна і лагічна правільныя адказы на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго пры пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач;

засваенне асноўнай і дадатковай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім крытычную ацэнку;

самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, удзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

6 балаў—шэсць:

дастаткова поўныя і сістэматызаваныя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы;

выкарыстанне неабходнай навуковай тэрміналогіі, стылёва граматныя і лагічна правільныя адказы на пытанні, уменне рабіць абгрунтаваныя высновы;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго пры пастаноўцы і рашэнні навуковых і прафесійных задач;

здольнасць самастойна прымаць тыпавыя рашэнні ў межах вучэбнай праграмы;

засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім параўнальную ацэнку;

актыўная самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, перыядычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

5 балаў—пяць:

дастатковыя веды ў аб'ёме вучэбнай праграмы;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, стылёва граматныя і лагічна правільныя адказы на пытанні, уменне рабіць высновы;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго пры рашэнні навуковых і прафесійных задач;

здольнасць самастойна прымаць тыпавыя рашэнні ў межах вучэбнай праграмы;

засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў базавых тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім параўнальную ацэнку;

самастойная работа на практычных, лабараторных занятках, перыядычны ўдзел у групавых абмеркаваннях, высокі ўзровень культуры выканання заданняў.

4 балы—чатыры, залічана:

дастатковы аб'ём ведаў у межах адукацыйнага стандарту;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, стылёва граматычныя і лагічныя правільныя адказы на пытанні, уменне рабіць высновы без сутнасных памылак;

валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, уменне выкарыстоўваць яго пры рашэнні стандартных (тыпавых) задач;

уменне пад кіраўніцтвам выкладчыка рашаць стандартныя (тыпавыя) задачы;

засваенне асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

уменне арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне і даваць ім ацэнку;

работа пад кіраўніцтвам выкладчыка на практычных, лабараторных занятках, дапушчальны ўзровень культуры выканання заданняў.

3 балы—тры, не залічана:

недастаткова поўны аб'ём ведаў у межах адукацыйнага стандарту;

веданне часткі асноўнай літаратуры, рэкамендаванай вучэбнай праграмай дысцыпліны;

выкарыстанне навуковай тэрміналогіі, адказ на пытанні са значнымі лінгвістычнымі і лагічнымі памылкамі;

слабае валоданне інструментарыем вучэбнай дысцыпліны, некампетэнтнасць у рашэнні стандартных (тыпавых) задач;

няздольнасць арыентавацца ў асноўных тэорыях, канцэпцыях і накірунках па вучэбнай дысцыпліне;

пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў.

2 балы—два, не залічана:

фрагментарныя веды ў межах адукацыйнага стандарту;

веданне асобных літаратурных крыніц, рэкамендаваных вучэбнай праграмай дысцыпліны;

няздольнасць выкарыстоўваць навуковую тэрміналогію дысцыпліны, прысутнасць у адказе грубых стылёвых і лагічных памылак;

пасіўнасць на практычных і лабараторных занятках, нізкі ўзровень культуры выканання заданняў.

1 бал—адзін, не залічана:

адсутнасць ведаў і кампетэнцыі ў межах адукацыйнага стандарту альбо адмаўленне ад адказу.

Рэкамендаваныя сродкі дыягностыкі для кантроля якасці адукацыі па дысцыпліне:

Для кантроля якасці адукацыі выкарыстоўваюцца наступныя сродкі дыягностыкі:

- тэсты па асобных раздзелах дысцыпліны і дысцыпліне ў цэлым;
- пісьмовыя кантрольныя работы;
- вуснае апытанне падчас заняткаў;
- напісанне рэфератаў па асобных раздзелах дысцыпліны;
- выступленні студэнтаў на семінарах па распрацаваных імі тэмах;
- абарона курсавых работ;
- абарона справаздач па вытворчых практыках;
- залік;
- абарона дыпломнай работы.